

για την

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Οι εργασίες του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Αποτελέσματα του 1ου
Πανελληνίου Συνεδρίου
για την Περιβαλλοντική
Εκπαίδευση

Συμμετέχοντες του
J. Ramsey και J. Huckle

Αποτελέσματα
του Διαγωνισμού
Φωτογραφίας:
Διαδρομές του νερού

Φθινόπωρο
- Χειμώνας
1999-2000

Τεύχος 17-18

1.000 δρχ.

Φ.ότο: Ζήσης Αγγελίδης

για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τεύχος 17-18
Φθινόπωρο - Χειμώνας 1999-2000
Θεσσαλονίκη
ISSN: 1108-1120

Περιοδική Έκδοση της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΑΦΜ: 90147670, ΔΟΥ ΙΗ' ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος Έκδοσης
σύμφωνα με το νόμο
ο Πρόεδρος της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Γιώργος Φαραγγιτάκης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διευθυντής Σύνταξης
Κώστας Νικολάου
τηλ. 031-813515, e-mail: ktnikola@hol.gr

Αναπληρωτής Διευθυντής Σύνταξης
Δέσποινα Σουβατζή
τηλ. 031-434349, e-mail: souvatzi@eled.auth.gr

Ειδικοί Συντάκτες
Βέτα Τσαλίκη
τηλ. 031-674583 (επιμ. αρθρογραφίας & Κ.Π.Ε.)
Ελένη Τριαντάφυλλου
τηλ. 0374-23072
(επιμ. ανάπτυξης προγραμμάτων & δικτύων)
Ρούλα Γκόλιου
τηλ. 0374-22047 (επιμ. σχολικών προγραμμάτων)
Γιώργος Περδίκης
τηλ. 0351-33535 · e-mail: gperdikis@kat.forthnet.gr
(επιμ. Π.Ε. νομών & Internet)

Μέλη
Θεόδωρος Παπαπαύλου
τηλ. 01- 4619608 · (Παρ/μα Αττικής)
Γιάννης Φαρμάκης
τηλ. 031-903328 · e-mail: iofarmak@eled.auth.gr
(Παρ/μα Θεσσαλονίκης)
Παναγιώτης Σταθόπουλος
τηλ. 0621-32371
(Παρ/μα Πελοποννήσου & Δυτικής Ελλάδας)

Φιλολογική Επιμέλεια
Καίτη Φραγκίσκου

Συνδρομές Ετήσιες
Μέλη της ΠΕΕΚΠΕ: Δωρεάν
Εσωτ.: 2.000 δρχ. Εξωτ.: 3.000 δρχ.
Φορείς: 5.000 δρχ.

Αλληλογραφία
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τ.Θ. 50957 Θεσσαλονίκη 22-GR 54014

Σχεδίαση - Παραγωγή
Εκδόσεις Σχήμα & Χρώμα
Παραγωγική Μονάδα ΚΕ.Θ.Ε.Α.

περιεχόμενα

της Σύνταξης 3

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ 1ου ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τα αποτελέσματα του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου
της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
του Α. Καλαϊτζίδη 4

Μια σύντομη συζήτηση με τον John M. Ramsey, με
μακροπρόθεσμες εφαρμογές
των Σ. Στράγκα και Θ. Παπαπαύλου 10

Συνέντευξη με τον John Huckle
των Ε. Τσαλίκη και Ρ. Sixsmith 12

Διαγωνισμός Φωτογραφίας:
Διαδρομές του νερού
του Π. Κοσμίδη 16

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Βαλκανικό Συνέδριο Περιβάλλοντος 18

Βαλκανική Περιβαλλοντική Διάσκεψη 19

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Νέων για το Νερό 22

Συνέδριο για την Εκπαιδευτική Αξιολόγηση 26

Περιβαλλοντικές Δράσεις της Νομαρχιακής
Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας 28

Θερινό Οικολογικό Πανεπιστήμιο 30

"Από τα πιο παλιά, από τα προϊστορικά σχεδόν χρόνια ο άνθρωπος εμπιστεύεται στο φθαρτό και πρόσκαιρο κτίσμα ένα σωρό μηνύματα για τους κατοπινούς καιρούς, τους μέλλοντες κόσμους, παίρνει ένα κομμάτι μάρμαρο ή κάπιο ογκολίθι και λαξεύει, χαράζει, σκαλίζει, μιλάει για τους καημούς και για τα όνειρα του στους μεταγενέστερους. Όλοι ελπίζουν, όλοι επιδιώκουν κάτι ν' απομείνει από το γρήγορο πέρασμα τους σ' αυτή τη γη, ότι η παρουσία και το έργο τους θα βρούνε μια μικρή θεσούλα στη μνήμη των ανθρώπων."

"...ο πρωτομάστορας δούλευε επί μήνες, καμιά φορά κι επί χρόνια, για να προετοιμάσει το κάθε του έργο, δεν άφηνε τίποτα στην τύχη, μελετούσε την κάθε λεπτομέρεια, αντιμετώπιζε προκαταβολικά όλα τα πιθανά ενδεχόμενα."

"Καλά κάνεις και μελετάς των ξένων τα έργα", είπε μια μέρα στο γιο του ο γερο-Τσιάκας. "Πρέπει να παίρνεις τη γνώμη των άλλων, να συγκρίνεις τη δουλειά σου με τη δουλειά τους, τις θεωρίες σου με τις δικές τους. Όμως έχε το νου σου: οι Ευρωπαίοι είναι φρεσκοβγαλμένοι στο κουρμπέτι της Ιστορίας, δεν έχουν τη δικιά μας πείρα, δηλαδή δεν έχουν κάνει ακόμα τα δικά μας σφάλματα. Γι' αυτό και ξιπάζονται εύκολα'.

Ο μάστορο-Νικήτας χαμογέλασε.

"Μα είναι μορφωμένοι άνθρωποι, πατέρα, έχουν περάσει από 'να σωρό σχολειά και πανεπιστήμια, έχουν κάνει μεγάλα και θαυμαστά έργα", παρατήρησε.

Ο γερο-Τσιάκας σάλεψε το κεφάλι του.

"Η γνώση, γιε μου, αρχίζει εκεί που σταματάει η μόρφωση", αποκρίθηκε."

"Ολάκερο το Κεφαλοχώρι έχει μαζευτεί στην πλατωσιά του εργοταξίου από τα ξημερώματα κατ περιμένει να υποδεχτεί τον πρώτο ταξιδιώτη που θα κάνει ποδαρικό στη γέφυρα Όλοι βέβαια κουβεντιάζουν για τη γέφυρα, για το παμπάλαιο όνειρο του Κεφαλοχωρίου που 'ναι πια πραγματικότητα, για την καινούρια εποχή που αρχίζει μπροστά στα μάτια τους σήμερα Ο μάστορο-Νικήτας απομένει μονάχος του. Λες και θέλουνε να του κρατήσουν συντροφιά, εκατοντάδες αγριοπούλια που πετούσαν ψηλά στα ουράνια αρχίζουσαν να χαμηλώνουν, να κουρνιάζουν κατά σμάρια πάνω στα παραπέτια. Ο πρωτομάστορας κοιτάζει όλο αυτό το φερωτό πλήθος κατ νιώθει την ψυχή του να γαληνεύει, χαίρεται που το βλέπει γύρω του, πάνω στη γέφυρα."

Άρης Φακίνος
(Το όνειρο του πρωτομάστορα Νικήτα)
για την αντιγραφή
Κ.Ν.

Σ.Σ.:

Το 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αποτελεί, από κάθε άποψη, ιστορική καμπή στην πορεία της Π.Ε. στην Ελλάδα. Η αφιέρωση ενός τεύχους του περιοδικού μας στις εργασίες του Συνεδρίου είναι μια ελάχιστη συνεισφορά στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης. Διότι τα γραπτά μένουν.

Το παρόν τεύχος
χρηματοδοτείται από το ΕΠΕΑΕΚ
για τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων
του Συνεδρίου

Τα αποτελέσματα του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

για την περιβαλλοντική

Το "1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση" (Αθήνα-Γλυφάδα 8-10 Οκτωβρίου 1999), έχει γράψει τη δική του σελίδα στην ιστορία της Π.Ε. στην Ελλάδα.

θα επιχειρήσουμε μια εκτίμηση των αποτελεσμάτων του συνεδρίου σε σχέση με τις δύο κύριες θεματικές του ενότητας, (α) την αξιολόγηση του θεσμού και των προγραμμάτων Π.Ε. (β) την στρατηγική για την ανάπτυξη του θεσμού στο μέλλον. Η εκτίμηση στηρίζεται (κυρίως) στις επιστημονικές ανακοινώσεις που υποβλήθηκαν (29 προφορικές και 84 πόστερ), όπως επίσης και στις συζητήσεις που έλαβαν χώρα κατά τις συνεδρίες.

Ξεκινώντας με τη Θεματική ενότητα "Αξιολόγηση του Θεσμού της Π.Ε. στην Ελλάδα" στην οποία υπεισέρχονται παράγοντες όπως, η έκταση της εφαρμογής του Θεσμού, το πλαίσιο υλοποίησης των προγραμμάτων, οι παράγοντες που επιδρούν στην υλοποίηση των προγραμμάτων Π.Ε., τα αποτελέσματα των προγραμμάτων Π.Ε. σε σχέση με τους στόχους της Π.Ε., οι συνεργασίες με εξωσχολικούς παράγοντες και φορείς, κτλ, μπορούν να συναχθούν τα παρακάτω:

- Οποιαδήποτε αξιολόγηση της Π.Ε. ως θεσμού και ως πρακτικής, θα πρέπει να ξεκινά από τον εντοπισμό και την κατανόηση των θεωρητικών πλαισίων αναφοράς των εκπαιδευτικών για την έννοια και τους σκοπούς της Π.Ε. (Δασκολιά, 1999), αφού η μόνη θεωρία που είναι ποτέ δυνατόν να θέσει σε εφαρμογή ένας εκπαιδευτικός είναι η δική του προσωπική θεωρία (DeCourcy, 1997). Μια πρώτη προσέγγιση δείχνει την ύπαρξη πολλαπλών πλαισίων αναφοράς στους εκπαιδευτικούς ως προς την έννοια

του Δημήτρη Καλαϊτζή
Προέδρου της ΠΕΕΚΠΕ

και τους σκοπούς της Π.Ε. και αναδεικνύει την ανάγκη ταξινόμησης τους σε ευρύτερα σχήματα και τη σύνδεση τους σε ένα συνολικότερο μοντέλο που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως γενικό πρότυπο αναφοράς για την αξιολόγηση του θεσμού και της πρακτικής της Π.Ε. στη χώρα μας (Δασκολιά, ό.π., Παπαδημητρίου, 1999).

- Κατά τη δεκαετία του '90 υπήρξε μια ποιοτική και ποσοτική αναβάθμιση των προγραμμάτων, καθώς οι εκπαιδευτικοί της Π.Ε. υιοθετούν στα προγράμματα τους τη διεπιστημονικότητα, τη μέθοδο project, τη μαθητοκεντρική διδασκαλία, και το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, ενώ ταυτόχρονα με τη θεσμοθέτηση της Π.Ε. (Νόμος 1892/90) εκτινάσσεται στα ύψη (σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια) ο αριθμός των προγραμμάτων Π.Ε. στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.
- Παρατηρείται μια "άνθηση" του αντικειμένου, μια γενικότερη αποδοχή της σημασίας και αναγνώριση της αξίας της Π.Ε. για το περιβάλλον και την αειφορία, συστηματικότερη ενασχόληση, έρευνα μελέτη και διδασκαλία, εξειδίκευση στελεχών μέσα από ποικίλα προγράμματα σχετικά με την Π.Ε., αύξηση των ευκαιριών και δυνατοτήτων οργάνωσης και υλοποίησης προγραμμάτων Π.Ε. μέσα από το σχεδιασμό του ΥΠΕΠΘ, διαφόρων ΜΚΟ και Δικτύων Π.Ε., εξοικείωση σημαντικού αριθμού Ελλήνων εκπαιδευτικών (οι οποίοι μπορεί να θεωρηθεί πλέον ότι συγκροτούν την απαραίτητη "κρίσιμη μάζα" για την προώθηση της Π.Ε.) με τη διεθνή προβληματική, βιβλιογραφία και μεθοδολογίες. Στον τομέα αυτό συνέβαλλε ουσιαστικά η διοργάνωση της

Διεθνούς Διάσκεψης της ΟΥΝΕΣΚΟ στη Θεσσαλονίκη, το 1997 (Σκούλλος & Ψαλλιδάς, 1999).

• Τα προγράμματα Π.Ε. βοήθησαν τους μαθητές να αποκτήσουν μια γενικότερη ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και βασικές γνώσεις γύρω από το περιβάλλον και τα προβλήματα του και σε μικρότερο βαθμό ικανότητες για ενεργό συμμετοχή στην προστασία του. Καλλιεργήθηκε επίσης πνεύμα συνεργασίας, αναπτύχθηκε η κριτική τους σκέψη και αυξήθηκε η αυτοπεποίθησή τους όσον αφορά την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, βελτιώθηκαν οι σχέσεις διδασκόντων και διδασκόμενων, υποχώρησε σε κάποιο βαθμό η κατεστημένη δασκαλοκεντρική διδασκαλία προς όφελος της μαθητοκεντρικής. Τα προγράμματα Π.Ε. συνέβαλλαν στη βελτίωση των σχέσεων των μελών της σχολικής κοινότητας, ενθάρρυναν την προσωπική και ελεύθερη έκφραση των μαθητών μέσα από τη συζήτηση (Μπαζίγου, 1999), ενώ παράλληλα ενημερώθηκαν και ευαισθητοποιήθηκαν τα μέλη της τοπικής κοινότητας γύρω από τα θέματα του περιβάλλοντος (Χρυσοστομίδου, 1999). Η Π.Ε. εξαιτίας του εύρους και της ποικιλίας των θεμάτων που πραγματεύεται συντηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον των μαθητών, κάτι που χρήζει, ωστόσο, ορθή στοιχειοθέτηση και όχι απλή εμπειρική προσέγγιση (Μάργαρης και Παπαδοπούλου, 1999).

• Η θεματολογία των προγραμμάτων Π.Ε. περιστρέφεται γύρω από τα περιβαλλοντικά προβλήματα, την ενέργεια, τα φυσικά συστήματα, το ανθρωπογενές περιβάλλον, τη διαχείριση πόρων, τις κατασκευές και την τεχνολογία, το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον και την περιβαλλοντική επικοινωνία, με το ανθρωπογενές περιβάλλον να συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη προτίμηση ακολουθούμενο από το φυσικό. Όσον αφορά την επιλογή τοπικών ή υπερτοπικών θεμάτων, φαίνεται να υπάρχει μια ισορροπία ανάμεσα τους (Φουσεκή, Ε. & Πλατανισιώτη, Σ.). Αντίστοιχη έρευνα των Μάργαρη & Παπαδοπούλου (1999) που πραγματοποιήθηκε με την ανάλυση 1296 περιβαλλοντικών εργασιών από σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, έδειξε ότι υπάρχει σχέση μεταξύ επικαιρότητας και επιλογής του θέματος για το πρόγραμμα Π.Ε. (Ράπτης & Πετρενίτη, 1999), ακολουθία προτύπων θεμάτων από τη βιβλιογραφία, μονομερής ενασχόληση με

θέματα που ανταποκρίνονται στην επιστημονική εξειδίκευση του συντονιστή εκπαιδευτικού, και ενεργοποίηση σε τοπικά περιβαλλοντικά θέματα. Επίδραση της επικαιρότητας όμως παρατηρείται και στα περιβαλλοντικά θέματα που περιλαμβάνονται στα σχολικά εγχειρίδια του Δημοτικού σχολείου, τα οποία φαίνεται να τηρούν μια σχεδόν "δημοσιογραφική" στάση έναντι των περιβαλλοντικών θεμάτων (Τασσοπούλου, & Ράπτης, 1999), κάτι που εξηγεί εν μέρει την προσκόλληση αρκετών εκπαιδευτικών σε Θεματολογία αντλούμενη από τη βιβλιογραφία.

• Ιδιαίτερη μνεία αξίζει η λειτουργία δικτύων Π.Ε., τα οποία προσφέρουν οργανωμένα, αξιολογημένα, συντονισμένα και αποδοτικά (κατά κανόνα) περιβαλλοντική εκπαίδευση. Εκτός από τα ευρωπαϊκά και διεθνή δίκτυα (Οικολογικά Σχολεία, SEMEP, Globe-Αλέξανδρος, Νέο: Δημοσιογράφος, κ.ά.), δημιουργήθηκαν και λειτουργούν πολύ ικανοποιητικά αρκετά ελληνικά δίκτυα Π.Ε. με πανελλαδικό ή τοπικό χαρακτήρα (Το Ποτάμι, Το Σποράκι, Τα Ρέματα της Αττικής, Το Σχολείο μας, κ.ά.) ενώ παρατηρείται μια έντονη κινητικότητα στη δημιουργία νέων δικτύων (Αειφορία Λιμνοθαλασσών και Εκβολών, Το Βατραχάκι, κ.ά.).

• Η Π.Ε. στο δημοτικό σχολείο ακολούθησε μια έντονα ανοδική πορεία κατά τα τρία πρώτα χρόνια της επίσημης εφαρμογής του θεσμού και φαίνεται να σταθεροποιείται σε ένα αρκετά υψηλό επίπεδο σε ό,τι αφορά τον αριθμό των προγραμμάτων Π.Ε. που γίνονται κάθε χρόνο στα σχολεία. Όσον αφορά το ποσοστό των σχολείων που πραγματοποιούν προγράμματα Π.Ε. αυτό φαίνεται να βρίσκεται κοντά στο 20%, ενώ το ποσοστό των μαθητών και δασκάλων που συμμετέχουν στα προγράμματα βρίσκεται κοντά στο 10% (Παπαπαύλου, 1999). Τα ποσοστά αυτά δείχνουν (κατά τον συγγραφέα) ότι η Π.Ε. σταδιακά βγαίνει από το περιθώριο, ενώ το γεγονός ότι είναι σχετικά χαμηλά, σημαίνει ότι υφίστανται ακόμη οι ανασταλτικοί παράγοντες που επιδρούν αρνητικά στην ανάπτυξη του Θεσμού της Π.Ε. (Καλαϊτζίδης, Δ., 1994, Σαμαντάς, Χ., 1994). Οι ανασταλτικοί αυτοί παράγοντες είναι η έλλειψη χρόνου, το ανελαστικό σχολικό ωράριο, το μονολιθικό αναλυτικό πρόγραμμα, η πολύ χαμηλή χρηματοδότηση, το πρόβλημα της διδακτέας ύλης, η ελλιπής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής, προβλήματα επικοινωνίας και κατά-

νόησης από τους διευθυντές, από τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς, κ.α. (Καλαϊτζίδης, 1999, Παπαδημητρίου, 1998, Χρυσοστομίδου, 6.π).

- Η έννοια της αειφορίας, έννοια κλειδί για τη σύγχρονη περιβαλλοντική εκπαίδευση, δε φαίνεται να έχει κατανοηθεί από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς. Η έρευνα έχει δείξει αδυναμία των μαθητών να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στην κατανόηση της αειφορίας (Καλαϊτζίδης & Ουζούνης, 1999, Σκούλλος & Ψαλλιδάς, 1999, Αναγνωστάκης κ.ά., 1999), κάτι που μπορεί ευθέως να αποδοθεί στην έλλειψη κατανόησης της έννοιας από τους Έλληνες εκπαιδευτικούς. Ένα ποσοστό 77,33% των Ελλήνων δασκάλων δε γνωρίζει το περιεχόμενο του όρου και ένα ποσοστό 72% δεν έχει καν ακούσει τον όρο αυτό (Γιαννακάκη, 1999). Υπό τις συνθήκες αυτές είναι απολύτως αναμενόμενη η αδυναμία των μαθητών να κατανοήσουν θεμελιώδεις έννοιες της Π.Ε. και προβάλλει η τεράστια αναγκαιότητα της επαρκούς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Η έλλειψη κατανόησης των θεμελιωδών εννοιών της Π.Ε. από τους εκπαιδευτικούς, πιθανώς να εξηγήσει σε κάποιο βαθμό την αποφυγή εκ μέρους των της αξιολόγησης των προγραμμάτων Π.Ε. (Σακοβέλη, Π. & Κρίβας, Σ., 1999). Η έλλειψη άμεσης αξιολόγησης των προγραμμάτων και των μαθητών που συμμετέχουν σ' αυτά, δημιουργεί τον κίνδυνο να θεωρηθεί η Π.Ε. ως αντικείμενο άνευ σημασίας ή ψυχαγωγική ενασχόληση (Μάργαρης & Παπαδοπούλου, ό.α.). Ακολουθώντας, η έλλειψη κατανόησης θεμελιωδών εννοιών της Π.Ε. από μαθητές και εκπαιδευτικούς συνδυάζεται με τη μέτρια και χαμηλή επίδοση των μαθητών σε ό,τι αφορά περιβαλλοντικές γνώσεις (Ντούβλη, κ.ά., 1999). Ανάλογα είναι τα αποτελέσματα έρευνας (Ρακιτζής & Πυροβέση & Δαουτόπουλος, 1999, Ράπτης & Πειρενίτη, 1999), σχετικά με τις γνώσεις και στάσεις των Ελλήνων εκπαιδευτικών, καταδεικνύοντας τη μέτρια έως χαμηλή κατοχή περιβαλλοντικών γνώσεων από τους εκπαιδευτικούς. Οι καθηγητές των φυσικών επιστημών και οι άνδρες, κατέχουν περισσότερες περιβαλλοντικές γνώσεις από αυτούς των θεωρητικών, χωρίς ωστόσο αυτό να επεκτείνεται και στις στάσεις έναντι του περιβάλλοντος, οι οποίες αποκτώνται πριν οι εκπαιδευτικοί ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία και αλλάζουν μόνο με την ενεργό συμμετοχή στα περιβαλλοντικά ζητήματα. Η ίδια έρευνα έδειξε ότι μικρό ποσοστό των καθηγητών ασχολείται με προγράμματα Π.Ε. και το σημαντικό στοιχείο είναι ότι οι φιλόλογοι (ως ποσοστό) ασχολούνται περισσότερο από ότι οι καθηγητές άλλων ειδικοτήτων. Το εύρημα αυτό σε συνδυασμό με την έρευνα των Αϊβαζίδη, κ.ά. (1999) η οποία δείχνει ότι οι φοιτητές των ανθρωπιστικών επιστημών είναι περισσότερο πρόθυμοι από τους αντίστοιχους των θετικών επιστημών να αναλάβουν την πραγματοποίηση προγραμμάτων Π.Ε. όταν γίνουν εκπαιδευτικοί, δείχνει συνεπή με αυτή την τάση εξέλιξη των φοιτητών από την αποφοίτηση τους μέχρι το διορισμό τους ως εκπαιδευτικών. Βασικός ανασταλτικός παράγοντας στην καθολική ή στη μεγαλύτερη συμμετοχή σε προγράμματα Π.Ε. είναι η

χαμηλή αυτοπεποίθηση των εκπαιδευτικών σχετικά με την κατοχή των απαραίτητων γνώσεων για την πραγματοποίηση ενός προγράμματος Π.Ε. (Ράπτης & Πετρενίτη, ό.π.).

- Η μέθοδος που ακολουθείται (διδακτική μεθοδολογία) από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς κατά την υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε. είναι η μέθοδος project, ο συνδυασμός μεθόδου project, μελέτης πεδίου και ερωτηματολογίων, ενώ η "μέθοδος επίλυσης προβλήματος" δε φαίνεται να συγκεντρώνει την προτίμηση των εκπαιδευτικών σε μεγάλο ποσοστό (Βασάλα, 1994, Βαχτσεβάνου, 1999). Ο εμπλουτισμός της φαρέτρας των εκπαιδευτικών με καινοτόμες διδακτικές μεθόδους (Στόχος- εμπόδιο, Ιστοριογραφική, χρήση του χάρτη εννοιών, Εξ αποστάσεως περιβαλλοντική εκπαίδευση, κ.ά.), με εκπαιδευτικό λογισμικό πολυμέσων, η αξιοποίηση του INTERNET για εκπαιδευτικούς σκοπούς και ιδιαίτερα για την Π.Ε., είναι πολύ πιθανό να δώσουν την απαραίτητη θεωρητική και τεχνολογική στήριξη στους εκπαιδευτικούς της καθημερινής περιβαλλοντικής πράξης.
- Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί αξιολογούν τα προγράμματα Π.Ε. με την παρουσίαση του προγράμματος στο σχολείο (στους μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς), με ελεύθερη γραπτή έκθεση- έκφραση και με ερωτηματολόγιο (Βαχτσεβάνου, ό.π.). Απουσιάζει σχεδόν παντελώς η επιστημονική αξιολόγηση των προγραμμάτων, κάτι που μπορεί να αποδοθεί στη μη κατοχή των απαραίτητων γνώσεων από τους εκπαιδευτικούς, στην έλλειψη χρόνου, στη μη εκτίμηση της προσφοράς της αξιολόγησης στο όλο πρόγραμμα Π.Ε., κτλ.
- Το πρόβλημα της ένταξης των προγραμμάτων Π.Ε. στο σχολικό πρόγραμμα αντιμετωπίζεται με διαφορετικό τρόπο στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ο κανόνας είναι δραστηριότητες εκτός ωρολογίου προγράμματος (απογεύματα, Σάββατα, Κυριακές και αργίες), ενώ στην Πρωτοβάθμια έχουν παρατηρηθεί (αισιόδοξες) εντάξεις της Π.Ε. στο Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο (Βαχτσεβάνου, ό.π.), στα προγράμματα Δημοουργικής Απασχόλησης ή των Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων. Υπάρχουν και προγράμματα Π.Ε. που πραγματοποιούνται κατά τα διαλείμματα του σχολικού ωραρίου!
- Το παιδαγωγικό υλικό που είναι απαραίτητο για τη στήριξη των προγραμμάτων Π.Ε. παράγεται από διάφορες πηγές. Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Ελληνική Εταιρεία, W.W.F., Σύλλογος Προστασίας Μεσογειακής Φώκιας, ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ, Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., Ε.Ε.Π.Ε.Ε., κτλ.), το Υπουργείο Παιδείας με χρηματοδότηση από το 2° Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, μεμονωμένα σχολεία χρηματοδοτούμενα από τοπικές ή ευρωπαϊκές πηγές (ΕΠΕΑΕΚ), τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ιδιώτες, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, κτλ, έχουν παράγει και συνεχίζουν να παράγουν και να διανέμουν αξιόλογο παιδαγωγικό υλικό για χρήση από τις μαθητικές ομάδες Π.Ε. Το πρόβλημα που υπάρχει με το υλικό δε βρίσκεται τόσο στην παραγωγή, όσο στην αποτελεσματική διανομή του και στην κατάλληλη και αποδοτική αξιοποίηση του από τους εκπαιδευτικούς και τις ομάδες. Κάθε παραγόμενο υλικό

απαιτεί την παρουσίαση του και την ανάλυση του τρόπου αξιοποίησης, απαιτεί δηλαδή επιμορφωτικές και ενημερωτικές συναντήσεις. Όταν δε γίνεται αυτό, το υλικό παραμένει στα ράφια των βιβλιοθηκών αχρησιμοποίητο ή μη κατάλληλα αξιοποιημένο.

- Το ζήτημα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών προβάλλει ως μάλλον το σπουδαιότερο πρόβλημα της Π.Ε. στη χώρα μας (Καλαϊτζίδης & Ουζούνης, ό.π., Γιαννακάκη, ό.π., Χρυστοσομίδου, ό.π., Παπαπαύλου, ό.π., Αθανασάκης, 1999, κ.α.) καθώς από την ικανότητα, επάρκεια και αυτοεκτίμηση των εκπαιδευτικών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η διάθεση και επιθυμία τους για ανάληψη υλοποίησης προγραμμάτων Π.Ε., όπως επίσης και η αποτελεσματικότητα των πραγματοποιούμενων προγραμμάτων Π.Ε. Ο μεγάλος αριθμός επιμορφωτικών συναντήσεων, σεμιναρίων, συνεδρίων και άλλων εκπαιδευτικών γεγονότων, έχει πιθανώς δημιουργήσει ένα "κεφάλαιο" εκπαιδευμένων και ικανών εκπαιδευτικών, δεν υπάρχει όμως αξιολόγηση αυτών των γεγονότων τέτοια που να επιτρέπει την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων σχετικά με την επάρκεια, το βάθος, την καταλληλότητα, την ενημέρωση και εν τέλει την αποτελεσματικότητά τους.

Σε ό,τι αφορά τον δεύτερο θεματικό άξονα του συνεδρίου, τη "χάραξη στρατηγικής για την ανάπτυξη του θεσμού στα επόμενα χρόνια", μπορούν να συναχθούν τα παρακάτω:

- Κατ' αρχάς πρέπει να παραδεχτούμε ότι δεν υπάρχει σαφής στρατηγική για την ανάπτυξη της Π.Ε. στην Ελλάδα (Filho, 1997). Η Π.Ε. σε παγκόσμια κλίμακα (όπως και στην Ελλάδα) διέρχεται μια φάση επαναπροσδιορισμού της κάτω από την επίδραση της Ατζέντα 21 του Ρίο, σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η προσπάθεια να υπαχθεί η Π.Ε. ως υποσύνολο της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη, θέτει γενικότερα ερωτήματα (φιλοσοφικά και πολιτικά), τα οποία βέβαια δεν αναμένεται να επιλυθούν με την επιβολή ή υπαγόρευση ορισμών από διάφορους οργανισμούς, αλλά εναπόκειται στην εκπαιδευτική κοινότητα να τα επεξεργαστεί και να τα διαμορφώσει κατάλληλα (Παπαδημητρίου, ό.π.).
- Όλη η προσπάθεια για τη χάραξη μιας στρατηγικής ανάπτυξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, θα πρέπει να καιευθύνεται στους παρακάτω στόχους:
Κύριος στόχος: Να αποκτήσουμε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που θα συνεισφέρει στην αειφορία- βιωσιμότητα. Αυτό σημαίνει:
 1. Παροχή Π.Ε. που θα είναι σύμφωνη με τις αρχές της, όπως αυτές προσδιορίστηκαν στις μεγάλες διακυβερνητικές διασκέψεις, σε όλους ιούς μαθητές και φοιτητές ανεξαιρέτως, αλλά επίσης και στους ενήλικες, με σκοπό την ανάπτυξη ενός πληθυσμού που θα έχει τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις στάσεις, τα ενδιαφέροντα, την επιθυμία και την ευθύνη να εργαστεί ατομικά και συλλογικά προς την κατεύθυνση της εγκαθίδρυσης της αειφορίας.
 2. Αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα με κατεύθυνση την υλοποίηση του κυρίου στόχου.
 3. Συνεχή, επαρκή και σε βάθος επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

- Για να χαραχθεί η κατάλληλη στρατηγική απαιτείται μια μεγάλη κλίμακα, καλά συντονισμένη και χρονικά προσδιορισμένη προσπάθεια, επαρκώς χρηματοδοτούμενη. Ως έναυσμα, θα πρέπει να συγκροτηθεί επιτέλους το Εθνικό Συμβούλιο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Ε.Σ.Π.Ε.), ένα συντονιστικό όργανο με επιτελικές αρμοδιότητες το οποίο θα αποφασίζει τις εκάστοτε πολιτικές που θα μπορούν να προωθήσουν την επίτευξη των στόχων που τίθενται εξ αρχής (UNESCO, 1977). Το Συμβούλιο αυτό θα πρέπει να απαρτίζεται από εκπροσώπους του Υπουργείου Παιδείας, του ΥΠΕΧΩΔΕ, του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, του Υπουργείου Πολιτισμού, του Υπουργείου Γεωργίας, του Υπουργείου Ανάπτυξης, των δραστηρίων στην Π.Ε. Μη Κυβερνητικών Οικολογικών Οργανώσεων, της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. και βέβαια των Πανεπιστημίων.

Η προετοιμασία της εθνικής στρατηγικής θα πρέπει να λάβει υπόψη της μια σειρά από παράγοντες, όπως: Πολιτική υποστήριξη, οικονομική υποστήριξη, συντονισμός, αξιολόγηση, βιωσιμότητα, παρακολούθηση, δέσμευση και αφοσίωση, δικτύωση, συμμετοχή, κτλ.
Ειδικότερα:

- Με τη δημιουργία Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε όλη τη χώρα, αρχίζει να ενδυναμώνεται ακόμη περισσότερο ο θεσμός της Π.Ε. Τα Κ.Π.Ε. είναι εξοπλισμένα, διαθέτουν αρκετό προσωπικό, χρηματοδοτούνται σταθερά, έχουν δυνατότητα επικοινωνίας, συντονισμού και προγραμματισμού, έχουν απευθείας εμπλοκή στην υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε. (Φαραγγιτάκης, 1999) και έχοντας όλα αυτά τα πλεονεκτήματα μπορούν να συντονίσουν τα προγράμματα Π.Ε. στα σχολεία σε επίπεδο νομού. Μπορούν να λειτουργήσουν ως κέντρα τεκμηρίωσης και παιδαγωγικού πειραματισμού, όπως επίσης και ως κομβικά σημεία για τη διάδοση πληροφοριών, στοιχείων, καλής πρακτικής, καθόσον είναι εξοπλισμένα με Η/Υ και με πρόσβαση το INTERNET. Έχουν επίσης τη δυνατότητα να αναλάβουν την τακτική οργάνωση σεμιναρίων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών του νομού στην Π.Ε. συνεργαζόμενα με φορείς και επιστήμονες, κάτι που οι Υπ. Π.Ε. δυσκολεύονται πολύ να υλοποιήσουν λόγω έλλειψης πόρων. Αναλαμβάνοντας το συντονισμό και την υποστήριξη των προγραμμάτων σε επίπεδο νομού, τα Κ.Π.Ε. θα μπορέσουν έτσι να υλοποιήσουν την πρόταση της Διάσκεψης της Μόσχας, να υπαχθούν όλες οι σχετικές παιδαγωγικές καινοτομίες, όπως η περιβαλλοντική εκπαίδευση, η αγωγή υγείας, η αγωγή του καταναλωτή, η αγωγή για την ειρήνη, κτλ, σε μια ενιαία θεματική περιοχή. Προϋπόθεση για την ανάληψη αυτού του πολύ σημαντικού έργου από τα Κ.Π.Ε. είναι βέβαια η δημιουργία ενός τουλάχιστον Κ.Π.Ε. καιά νομό και ειδικότερα στις μεγάλες πόλεις (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα) η δημιουργία πολύ περισσότερων. Ο θεσμός των Υπ. Π.Ε. λειτούργησε με μεγάλη επιτυχία μέχρι σήμερα, οι υπεύθυνοι έστησαν ένα θεσμό σχεδόν από το μηδέν και τον ανέπτυξαν σε σημαντικό βαθμό, όμως τα ΚΠΕ έχουν περισσότερες δυνατότητες και γι αυτό θα πρέπει σταδιακά οι σχετικές αρμοδιότητες να περάσουν

σ' αυτά, μαζί βέβαια με τους Υπεύθυνους, των οποίων η πείρα θα πρέπει να αξιοποιηθεί κατάλληλα. Αυτό μπορεί να γίνει μόλις ολοκληρωθεί το δίκτυο Κ.Π.Ε σε όλη τη χώρα, κάτι που με κατάλληλη πολιτική, δε θα χρειαστεί περισσότερα από τρία έως πέντε χρόνια.

- Είναι απολύτως απαραίτητη η δημιουργία ενός φορέα παραγωγής παιδαγωγικού-εκπαιδευτικού υλικού για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Η ύπαρξη του ΟΕΔΒ μπορεί να εγγυηθεί την έκδοση των υλικών αυτών, ενώ η δημιουργία Ενιαίου Μητρώου Ειδικών της Π.Ε. (στα πρότυπα άλλων χωρών) θα εγγυηθεί την πληρότητα, επιστημονικά αποδεκτή επάρκεια και λειτουργικότητα των υλικών που θα παράγονται από το φορέα αυτό.
- Το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα θα πρέπει να παίξει το ρόλο ενός γενικού πλαισίου που θα παρέχει στόχους και γενικούς σκοπούς για τα διάφορα μαθήματα, θα δίνει γενικές κατευθύνσεις για την αξιολόγηση της μάθησης των μαθητών, αλλά θα αφήνει τα σχολεία, τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές αρκετά ελεύθερους να επιλέγουν τις μαθησιακές εμπειρίες, το βάθος και εύρος της ενασχόλησης με διαφορετικά θέματα, τις ιδιαίτερες τοπικές μελέτες (ΑΤΕΕ, 1994), τις απαραίτητες πηγές πληροφόρησης και μάθησης (βιβλία, εγχειρίδια, πολυμέσα) και τους τρόπους αξιολόγησης της προόδου των μαθητών. Θα πρέπει να ανήκει στη δικαιοδοσία του κάθε σχολείου να αποφασίσει πώς θα προσεγγίσει τα περιβαλλοντικά ζητήματα, μέσα από το Αναλυτικό Πρόγραμμα και πόσο θα ακολουθήσει τις θεσμικές επιταγές (SCAA, 1996, αναφέρεται από Ζαχαρίου, 1999).
- Όσον αφορά τη στρατηγική για την ενσωμάτωση της Π.Ε. στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας, πρέπει να υπενθυμίσουμε την απόφαση των Υπουργών Παιδείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1988 (Council of Europe, 1988), "η Π.Ε. πρέπει να εισαχθεί σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, περιλαμβανομένης και της επαγγελματικής και της εκπαίδευσης των ενηλίκων". Παρά το γεγονός ότι η μέθοδος της "διάχυσης" ή του "εμποτισμού" των μαθημάτων με περιβαλλοντικά θέματα μόλις τώρα δοκιμάζεται πιλοτικά στην Ελλάδα, οι υπάρχουσες μελέτες (Simmons, 1989) δείχνουν ότι, όση Π.Ε. έχει ενσωματωθεί στα διάφορα μαθήματα, αυτή συνήθως βρίσκεται στα μαθήματα των φυσικών επιστημών. Αντίθετα, γίνεται παραδεκτό ότι η Π.Ε. δίνει καλύτερα αποτελέσματα όταν γίνεται με τη μορφή διεπιστημονικών προγραμμάτων, όπως περίπου αυτά που γίνονται σήμερα στην Ελλάδα. Ίσως μάλιστα να έπρεπε να αποτελεί ένα ξεχωριστό διδακτικό αντικείμενο στο σχολείο, όχι βέβαια με τη μορφή ενός παραδοσιακού μαθήματος. Ωστόσο, οι μελέτες δείχνουν ότι πολλοί εκπαιδευτικοί και φοιτητές επιθυμούν την ένταξη της Π.Ε. ως ξεχωριστού μαθήματος στο αναλυτικό πρόγραμμα (Αϊβαζίδης, κ.ά., 1999, Γιαννακάκη, ό.π., Ράπτης & Πετρυνίτη, ό.π.).
- Στο θέμα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών βασικό ρόλο θα πρέπει να διαδραματίσουν τα Πανεπιστήμια και τα Ανώτερα Πνευματικά Ιδρύματα, διότι αφενός προετοιμά-

ζουν τους επιστήμονες που με τις αποφάσεις τους θα επιδράσουν στο περιβάλλον και αφετέρου, προετοιμάζουν τους αυριανούς δασκάλους. Για να επιτελέσει επαρκές έργο, το Πανεπιστήμιο θα πρέπει να κινητοποιήσει τους μηχανισμούς που το καθιερώνουν ως πυρήνα ανανεωτικών αλλαγών και ανάληψης πρωτοβουλιών, ώστε να διασφαλιστεί για την Π.Ε. μια δυναμική μελλοντική παρουσία και προοπτική, όχι μόνο στην εκπαίδευση εν γένει, αλλά σε όλα τα κοινωνικά πεδία (Κατσίκης, 1999).

Βιβλιογραφία

- ATEE-SUMMER UNIVERSITY, 1994, *Environmental Education Recommendations*, Toulouse- France, p.8
- Council of Europe, 1988, *Resolution on Environmental Education*. Council of Ministers of the Council of Europe. Council of Europe, Strasbourg
- DeCourcy, J., 1997, *Uncovering your own theory of teaching*. Paper presented to the Annual Conference for research of the Australian College of Education, 28 /9-1/101997, Cairns, Queensland.
- Filho, W. L., 1997, *Environmental Education policies: A requirement for the development of Environmental Education*. In D.G.U. Nachrichten, 15. Pg. 16-20
- SCAA, 1996, *Teaching Environmental Matters through the National Curriculum*. SCAA Publications
- Simmons, B., 1989, *More infusion confusion: A look at environmental education curriculum materials*. The Journal of Environmental Education, 20(4), 15-18
- UNESCO, 1977, Η Διακήρυξη της Τιφλίδας, Πρόταση Νο 6., Εκδ. Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. 1999
- Αθανασάκης, Α., 1999, *Διερεύνηση των μεθοδολογικών προβλημάτων που προέκυψαν κατά την πορεία του θεσμού της Π.Ε. στην Ελλάδα*. Περίληψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε. σελ. 53
- Αϊβαζίδης, Κ. & Πυροβέστη, Μ. & Δαουτόπουλος, Γ., 1999, *Χάραξη στρατηγικής για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Πανεπιστήμιο*, Περίληψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε. σελ. 104-107
- Αναγνωστάκης, Σ. & Δημητρίου, Β. & Καραμήτρου, Π. & Τσιανάκα, Ο. & Παναγιωτίδου, Β., 1999, *Εκπαιδευτικοί και Περιβαλλοντικοί στόχοι ανά προγράμματα Π.Ε. του Ν. Λάρισας*. Περίληψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε. σελ. 125
- Βασάλα, Π., 1994, *Η διάβρωση του εδάφους ως παράδειγμα διδασκαλίας στην Περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Διδακτορική διατριβή, Αθήνα
- Βαχτσεβάνου, Μ., 1999, *Στάσεις Εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την Περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Περίληψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 123-124
- Γιαννακάκη, Μ.Σ., 1999, *Η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης και η συμβολή του σχολείου*. Περίληψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε.σελ. 113-114

Δασκολιά, Μ., 1999, *Μια προσέγγιση της αξιολόγησης στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο πλαίσιο του ερμηνευτικού επιστημολογικού Παραδείγματος: Αναζήτηση θεωρητικής βάσης και παρουσίαση εμπειρικής διερεύνησης*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 21-23

Ζαχαρίου, Α., 1999, *Αναλυτικά προγράμματα Π.Ε. Προσαρμοσμένα στη δυναμική του 21ου αιώνα: Προβληματισμοί και Προοπτικές*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 232

Καλαϊτζίδης, Δ., 1994, *Αναβαθμίζοντας την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. *Περ. Νέα Οικολογία*. Τ. 119, 9/94, σελ. 38

Καλαϊτζίδης, Δ., 1999, *Σχολική Γεωγραφία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Διδακτορική διατριβή, ΠΤΔΕ-Δ.Π.Ο. Αλεξανδρούπολη

Καλαϊτζίδης, Δ. & Ουζούνης, Κ., 1999, *Η επίδραση ενός προγράμματος Π.Ε. στην κατανόηση της αειφορίας από μαθητές Γ γυμνασίου*, Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 63-67

Κατσίκης, Α., 1999, *Η συμβολή της Π.Ε. στη διαμόρφωση του σχολείου του μέλλοντος*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 101-103

Μάργαρης, Ν. & Παπαδοπούλου, Ι., 1999, *Διεπιστημονικότητα και Πολυθεματικότητα ως βασικές αρχές προσέγγισης της Π.Ε. το ελληνικό παράδειγμα*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ 56

Μπαζιγού, Κ., 1999, *Αλλάζοντας την αντίληψη των μαθητών για το σχολείο μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ 40-43

Ντούβλη, Π., & Πυροβέτση, Μ. & Παρασκευόπουλος, Στ., 1999, *Καταγραφή γνώσης και στάσης των μαθητών της Α' Λυκείου σε θέματα περιβάλλοντος*, Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 81-83

Παπαδημητρίου, Β, 1998, *Περιβαλλοντική εκπαίδευση και σχολείο: Μια διαχρονική θεώρηση*. Αθήνα, "Τυπωθήτω, Δαρδανός"

Παπαδημητρίου, Β., 1999, *Αναζητώντας την ταυτότητα και τις προοπτικές της Π.Ε. στον 21ο αιώνα*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

για την Π.Ε.,σελ.98

Παπαπαύλου, Θ., 1999, *Η Πορεία εξάπλωσης των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, τα σχολικά έτη 1991-92 και 1998-99*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε. σελ.50-52

Ράπτης, Ν. & Πετρενίτη, Β., 1999, *Απόψεις δασκάλων για το περιβάλλον και την Π.Ε.* Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 120-122

Σακοβέλη, Π. & Κρίβας, Σ., 1999, *Ερευνητική εργασία: αξιολόγηση Προγραμμάτων Π.Ε.* Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ 71-72

Σαμαντάς, Χ., 1994. Μερικές δυσοίονες προϋποθέσεις στην εφαρμογή της Π.Ε.. *Περ. Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών* .Τ. 7, 9/94, σελ.22

Σκούλλος, Μ. & Ψαλλιδάς, Β., 1999, *Διαπιστώσεις, Ερωτηματικά και Απόψεις για την εξέλιξη της Π.Ε. στην Ελλάδα στην χαρραυγή της του 21ου αιώνα*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 108

Τασσοπούλου, Ο. & Ράπτης, Ν., 1999, *Οι ανθρώπινες επεμβάσεις και οι επιπτώσεις τους στο περιβάλλον στα βιβλία του δημοτικού*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 187-189

Φαραγγιτάκης Γ., 1999, *"Η Αξιολόγηση των προγραμμάτων του ΚΠΕ Αργυρούπολης και η Δικαίωση ή η Αναπροσαρμογή της Στρατηγικής της Ανάπτυξης του"* Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ 54

Φουσεκή, Ε & Πλατανισιώτη, Σ., 1999, *Ποσοτικά στοιχεία και θεματικές Τάσεις κατά την εφαρμογή Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Τεχνική- Επαγγελματική Εκπαίδευση*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ. 48-49

Χρυσοστομίδου, Φ., 1999, *Εφαρμογή και Αξιολόγηση Προγραμμάτων Π.Ε. στην Μέση Εκπαίδευση τις δεκαετίες '80, '90. Θεωρητική και εμπειρική Προσέγγιση*. Περιλήψεις Ανακοινώσεων στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. για την Π.Ε., σελ 47-49

Ο
Δημήτρης
Καλαϊτζίδης είναι
Δρ. Σχολικής Γεωγραφίας
& Περιβαλλοντικής
Εκπαίδευσης και Πρόεδρος της
Οργανωτικής Επιτροπής του
1ου Πανελληνίου Συνεδρίου
για την Περιβαλλοντική
Εκπαίδευση

Μια σύντομη συζήτηση με τον JOHN M. RAMSEY

με μακροπρόθεσμες εφαρμογές

Σοφία Στράγκα και Θόδωρος Παπαπαύλου

Με αφορμή το 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση που πραγματοποιήθηκε

στην Αθήνα στις 8-10 Οκτωβρίου 1999, είχαμε την ευκαιρία να συναντηθούμε με τον John M. Ramsey και να έχουμε μια σύντομη (45') συζήτηση μαζί του. Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε στις 7 Οκτωβρίου στο μορφωτικό τμήμα της Αμερικάνικης Πρεσβείας, στην Αθήνα και είχε το χαρακτήρα της συνέντευξης. Εκ μέρους της Ελληνικής πλευράς εκπροσωπήθηκε το περιοδικό "Νέα Οικολογία" από το Γιώργο Τσεκούρα, το περιοδικό "Οικοτοπία" από τη Λιάνα Γαβριλάκη και το περιοδικό "για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση" από τη Σοφία Στράγκα και το Θόδωρο Παπαπαύλου.

Αρχικά έγινε μια σύντομη παρουσίαση των περιοδικών, του χαρακτήρα τους και των θεμάτων που πραγματεύονται, του είδους των αναγνωστών και των αποδεκτών τους, αλλά επίσης και των ιδίων των παρευρισκομένων συνομιλητών / ανταποκριτών των περιοδικών.

Ακολούθησε μια ενδιαφέρουσα συζήτηση η οποία, κατά κύριο λόγο, αφορούσε τα εξής θέματα:

- Μια καταγραφή της περιβαλλοντικής πραγματικότητας στις ΗΠΑ, η οποία όμως φαίνεται να παρουσιάζει σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτείες.

Το γεγονός αυτό οφείλεται στο διοικητικό καθεστώς της κάθε πολιτείας, που ποικίλει, στην εκπαιδευτική προσέγγιση, στα προγράμματα σπουδών και των αναλυτικών προγραμμάτων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, αλλά και σε πολιτικά, πολιτιστικά, κοινωνικά στοιχεία ακόμα και μορφολογικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες που αφορούν την κάθε μια πολιτεία ξεχωριστά. Το γεγονός που παρου-

σιάζει ενδιαφέρον όμως είναι η γενική μείωση των μελών των περιβαλλοντικών οργανώσεων, χωρίς όμως να έχουν διερευνηθεί οι αιτίες. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται και σε χώρες της Ευρώπης, η Ελλάδα όμως χρονικά (ή κατ'συνειδητά / ουσιαστικά) φαίνεται ότι υπολείπεται.

- Ένα όμως πάντα επίκαιρο ερώτημα που ετέθη, είναι το κατά πόσο η Εκπαίδευση και κυρίως η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση έχει το δυναμικό να ανατρέψει αποτυχημένες πρακτικές, να συντελέσει, να οδηγήσει, να επιλύσει προβλήματα που απασχολούν την ανθρωπότητα, μέσα από προσεγγίσεις, στρατηγικές κατ'δράσεις που υπερβαίνουν συμφέροντα, αντιπαραθέσεις και εγωκεντρικές αντιλήψεις. Ποιοι είναι οι πραγματοποιήσιμοι στόχοι της Π.Ε και πώς αυτοί υλοποιούνται; Μια καλή απάντηση σε αυτό -και αντικείμενο έρευνας και μελέτης παράλληλα- θα μπορούσε να είναι η εξεύρεση ενός ασφαλούς τρόπου δημιουργίας υπεύθυνης περιβαλλοντικής συμπεριφοράς των πολιτών. Αυτή η συμπεριφορά φαίνεται να είναι ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο θέμα που απαιτεί σε κάθε περίπτωση ειδικούς λεπτούς χειρισμούς.

Σύμφωνα με τις απόψεις του John M. Ramsey - και όχι μόνο - εφικτή προσέγγιση θα μπορούσε να είναι η ενασχόληση, αρχικά, με τα τοπικά φαινόμενα και γεγονότα.

Αυτό διότι αφενός μεν η "εντοπιότητα" του πολίτη δίνει αρκετά ερεθίσματα για την αφύπνιση του ενδιαφέροντος σε προβλήματα που αφορούν την ίδια την περιοχή που αυτός κινείται και πιθανόν εργάζεται, την κοινότητα στην οποία είναι μέλος, σε καταστάσεις που ο ίδιος γνωρίζει και αντιμετωπίζει καθημερινά, αφετέρου δε υπάρχει ένα πρόσφορο πεδίο δράσης, επέμβασης και πιθανής βελτίωσης μιας υπάρχουσας κατάστασης. Είναι δηλαδή σε κάποιο βαθμό γνώστης του θέματος (προβλήματος), τουλάχισ-

στον σε σχέση με τα αποτελέσματα του. Μπορεί να συνεισφέρει στη διευθέτηση τους, να θεωρεί τον εαυτό του συμμετέχο στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης της τοπικής κοινότητας, όμως παράλληλα να θεωρεί και τον εαυτό του πιθανό επιβαρυντή (ή και δημιουργό) του τοπικού περιβαλλοντικού προβλήματος.

Το θέμα είναι το πώς θα είναι σε θέση αντίληψης, κατανόησης και αποδοχής του προβλήματος, αλλά και ενήμερος ή εκπαιδευμένος ως προς τις στρατηγικές αντιμετώπισης και δράσης.

- Η εκπαίδευση, ως βασική συνιστώσα της δημιουργίας ενός συνειδητού πολίτη, αποσκοπεί στο να βοηθήσει το σημερινό μαθητή / εκπαιδευόμενο να αναπτύξει δύο ουσιαστικούς μηχανισμούς:

- Την απόκτηση της προσωπικής γνώσης (ως κτήμα, ιδιοκτησία) και άποψης σε κάθε θέμα.

- Την προσωπική συνεισφορά στη λύση αυτού του θέματος (ως ενίσχυση, ενδυνάμωση του εσωτερικού κέντρου ελέγχου ή και αίσθημα εξουσίας).

Ο "μαθητής" δηλαδή πρέπει να επενδύσει προσωπικά, να ερευνήσει και να εμπλακεί με τα θέματα που τον αφορούν ώστε να είναι σε θέση να επιδράσει δυναμικά στα όποια εξαγόμενα του θέματος. Χρειάζεται να έχει την ικανότητα να αξιολογεί τη βαρύτητα του, τις συνιστώσες του, τη μακροπρόθεσμη ή βραχυπρόθεσμη επίδραση του, τοπικά, εθνικά ή παγκόσμια.

Για να μπορέσουμε να έχουμε μια θετική περιβαλλοντική συμπεριφορά ενός μεγάλου αριθμού εκπαιδευόμενων, απλώς χρειάζεται να αναπτύξουμε τις απαραίτητες δεξιότητες, αλλά και να δώσουμε την ευκαιρία εφαρμογής τους.

- Εδώ όμως ανοίγει ένα άλλο μεγάλο κεφάλαιο της Εκπαίδευσης και της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης επίσης, διότι εκτός των εκπαιδευόμενων εμπλέκονται και οι εκπαιδευτές.

Ποιος είναι ο ρόλος των εκπαιδευτών και τι είδους εφόδια διαθέτουν;

Σύντομα αναφέρουμε ως θεμελιώδεις αρχές αυτές που αναφέρουν ότι οι εκπαιδευτές οφείλουν να έχουν οι ίδιοι την εμπειρία και όχι μόνο. Εάν ο εκπαιδευόμενος είναι ο στόχος, ο αποδέκτης και ο κατ' εξοχήν δραστηριοποιούμενος, ο εκπαιδευτής (θεωρείται ότι) είναι ο γνώστης της επιστήμης, της μεθόδου, του σχεδιασμού, της δομής και του τρόπου υλοποίησης των δραστηριοτήτων, του συντονισμού και της εμπύχωσης της κάθε ομάδας μελέτης και δράσης.

Εάν ο πρώτος κρίκος της αλυσίδας είναι η Πολιτεία,

η οποία έχει την ευθύνη (και) της Εκπαίδευσης, τότε θεωρείται ως προαπαιτούμενο ένα σωστά δομημένο και καλά θεμελιωμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης και σπουδών, ένα αναλυτικό πρόγραμμα βασισμένο (και) στη γνώση των αρχών της οικολογίας και των υφιστάμενων αλληλεξαρτήσεων, με αναφορά σε όλους εκείνους τους παράγοντες που το επηρεάζουν ή επηρεάζονται απ' αυτό, με προσφορά ουσιαστικής και σε βάθος γνώσης των θεμάτων, ευκαιρίες για έρευνα, μελέτη, εφαρμογή και οδηγίες για δραστηριότητες, ένα πρόγραμμα που δε σταματά στην τυπική εκπαίδευση, αλλά δημιουργεί στάσεις και προχωρά στη δημιουργία των θέσεων πια, ενός ώριμου (και περιβαλλοντικά) πολίτη.

Σε αυτό το σημείο ο κ. J. Ramsey ανέφερε παραδείγματα μελετών και δραστηριοτήτων, ομάδων εργασίας ή και ατομικών περιπτώσεων, σε περιοχές της Μεσοδυτικής Αμερικής που αφορούν συγκεκριμένες δράσεις και πρωτοβουλίες σε θέματα τοπικού περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και που δε θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε, ένα από αυτά αναφέρθηκε άλλωστε αναλυτικά στο συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε Είναι βέβαια αλήθεια ότι η ενασχόληση και η εμπλοκή με τα τοπικά θέματα πολλές φορές μπορεί να δώσει εφικτές και βιώσιμες λύσεις, παραμένει όμως το ερώτημα κατά πόσο μια τέτοια προσέγγιση δεν έχει όρια και περιορισμούς που τίθενται από την ίδια την πραγματικότητα, ζώντας σε ένα "παγκόσμιο" περιβάλλον, με μια "παγκόσμια" πολιτική και μια "παγκόσμια" πλέον οικονομία.

Ο John M. Ramsey είναι αναπληρωτής καθηγητής των Φυσικών Επιστημών και Διευθυντής της επιμόρφωσης εκπαιδευτικών του τμήματος Αναλυτικών Προγραμμάτων και Διδασκαλίας, στο Κολέγιο της Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου του Χιούστον, ΗΠΑ

Συνέντευξη με τον JOHN HUCKLE

Μετάφραση-Επιμέλεια: Βέτα Τσαλίκη
Απομαγνητοφώνηση αγγλικού κειμένου:
 Phil Sixsmith

Στα πλαίσια του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, είχαμε την ευκαιρία να συζητήσουμε με τον John Huckle. Στη συζήτηση αυτή συμμετείχαν εκ μέρους του περιοδικού "για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση" οι: Βέτα Τσαλίκη, Κώστας Νικολάου, Σοφία Στράγκα και Αντιόπη Φραντζή.

Ερ. Ας ξεκινήσουμε λέγοντας λίγα λόγια για την "κοινωνική κριτική Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης" (Κ.Κ.Π.Ε.). Περί τίνος πρόκειται, τι σημαίνει, ποιά είναι το περιεχόμενο αυτής της προσέγγισης.
 J.H. Είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε ότι η Κ.Κ.Π.Ε. πηγάζει από μια συγκεκριμένη φιλοσοφία και από μια συγκεκριμένη πολιτική. Με άλλα λόγια, υποστηρίζεται από τις κριτικές θεωρίες της σχέσης ανάμεσα στην κοινωνία και την υπόλοιπη φύση, ανάμεσα στην ανθρώπινη φύση και την υπόλοιπη φύση. Προτείνει ότι οι κοινωνικές δομές που μεσολαβούν στις σχέσεις μας με την υπόλοιπη φύση χρειάζεται να εκδημοκρατιστούν ριζικά. Μ' άλλα λόγια, μόνο όταν η κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική εξουσία κατανοηθεί πιο ισότιμα οι άνθρωποι θα βρουν ένα κοινό συμφέρον σε ένα περισσότερο αειφορικό μέλλον. Αυτό που εμποδίζει την αειφορία αυτή τη στιγμή είναι η συγκέντρωση της εξουσίας, οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής στα χέρια του κεφαλαίου, του κράτους, αυτό που συχνά ονομάζουμε τεχνοκρατία. Έτσι, η πηγή από την οποία οι της κριτικής εκπαίδευσης αντλούν τις ιδέες τους είναι ένα ευρύ σώμα και μια μεγάλη ιστορία κριτικής σκέψης, η οποία και βασίζεται στο Μαρξισμό,

αλλά αντλεί και από τη σχολή της Φραγκφούρτης και από τη σύγχρονη κοινωνική επιστήμη.
 Ερ. Στην ομιλία σας είπατε ότι αρκετοί, και εσείς ο ίδιος, αποδέχονται τη μετάβαση από την Π.Ε. στην εκπαίδευση για την αειφορία. Πώς συνδέεται αυτό με την Κ.Κ.Π.Ε.
 J.H. Νομίζω ότι πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι η αειφορία είναι μια αντιφατική έννοια. Όπως η δημοκρατία ή η δικαιοσύνη δεν έχει μόνο ένα νόημα. Σημαίνει διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικούς ανθρώπους σε διαφορετικά πολιτικά πλαίσια. Είναι μια έννοια που είναι ασυνάρτητα δομημένη. Δομείται σε μια κοινωνία μέσω μιας διαδικασίας επικοινωνίας και εφαρμογής μέσα από την οποία οι άνθρωποι συνειδητοποιούν τις αξίες τους, αξίες, που στην περίπτωση της αειφορίας σχετίζονται με τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, των ανθρώπων και της υπόλοιπης φύσης, των ανθρώπων και των επόμενων γενιών. Αυτό που ψάχνουμε προκειμένου να λειτουργήσει η αειφορία είναι η διεύρυνση των δικαιωμάτων και των ευθυνών του πολίτη. Έτσι λέμε ότι και τα υπόλοιπα όντα που αισθάνονται ίσως έχουν δικαιώματα, οι μελλοντικές γενιές ίσως έχουν δικαιώματα, μια συνεχής διεύρυνση της έννοιας του πολίτη και των δικαιωμάτων.

Μιλούσαμε για πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα, τώρα μιλάμε για περιβαλλοντικά. Για να λειτουργήσει, λοιπόν, αυτό το νέο είδος πολίτη, χρειαζόμαστε νέους θεσμούς, νέες μορφές διακυβέρνησης που ίσως τέτοιες αρχίζουν να αναδύονται στην Ευρώπη - αυτό είναι το θετικό στην Ευρωπαϊκή Ένωση - θα μπορούσαμε να βρούμε ένα κοινό ευρωπαϊκό σπίτι, να πάμε πέρα από την κοινωνικά δημοκρατική Ευρώπη στην αειφόρο Ευρώπη. Δεν υπάρχουν πολλές ενδείξεις για το ότι αυτό γίνεται αυτή τη στιγμή, αλλά είναι ό,τι καλύτερο μπορούμε να ελπίζουμε.
 Ερ. Ο τρόπος που περιγράψατε τον πολίτη και το πλαίσιο στο οποίο τον τοποθετείτε είναι πολύ θετικός, ωστόσο, μπορεί η Π.Ε. να γίνει ένα εργαλείο σ' ένα εκπαιδευτικό σύστημα που πάει αντίθετα. Πώς συμβιβάζεται αυτό με την τάση που υπάρχει στην Ευρώπη για περισσότερο συντηρητικές προσεγγίσεις, περισσότερη τεχνολογία, περισσότερη γνώση.
 J.H. Έχετε δίκιο, φαίνεται πως οι πολιτικοί μας αντιμετωπίζουν την παγκοσμιοποίηση. Νομίζουν ότι ο τρόπος διατήρησης του πλούτου και της εξουσίας στις χώρες τους σε μια παγκόσμια οικονομία είναι να εξοπλίσουν τους νέους κι αυτό που ονομάζουν "μια κοινωνία που γνωρίζει" τις

νέες τεχνολογίες, έτσι η εκπαίδευση δίνει έμφαση σε βασικές δεξιότητες όπως αρίθμησης, ανάγνωσης, πληροφορικής και στους όρους που τα ορίζουν. Αλλά, τέτοιες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στενεύουν τους ορίζοντες των νέων. Αντί το σχολείο να επιτρέψει τη δημιουργικότητα μέσω των νέων τεχνολογιών, του διαδικτύου, την αποτρέπει. Το σχολείο παραμένει ένας μοντέρνος θεσμός σε έναν μεταμοντέρνο κόσμο. Δεν σχετίζεται με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους και αυτό φαίνεται σε πολλές χώρες, πόσο οι μαθητές χάνουν το ενδιαφέρον τους, αποξενώνονται ιδιαίτερα αυτοί που δε θεωρούνται επιτυχημένοι με τα σχολικά κριτήρια. Οι εκπαιδευτικοί δυσκολεύονται όλο και περισσότερο να κρατήσουν το ενδιαφέρον των παιδιών, να διατηρήσουν την πειθαρχία, ακριβώς επειδή δεν μπορούν να ανταγωνιστούν τα multi-media, την κοινωνία της πληροφορικής και της κατανάλωσης. Τι μπορεί να κάνει ένας εκπαιδευτικός με έναν μαυροπίνακα αντιμέτωπος με 40 παιδιά, όταν αυτά μπορούν να μάθουν πολλά περισσότερα από ένα CD-ROM; Άρα η εκπαίδευση φαίνεται να είναι προσκολλημένη στο μοντερνισμό. Υπάρχουν πολλές δυνατότητες, αλλά οι πολιτικοί φυσικά δεν είναι προετοιμασμένοι να χρηματοδοτήσουν τη δημιουργία νέων τύπων μάθησης. Ίσως αυτό να συμβαίνει μόνο για τους πλούσιους.

Ερ. Να γίνουμε λίγο περισσότερο συγκεκριμένοι και να ρωτήσουμε για την επιστημονική μεθοδολογία: Κάνετε μια σύνδεση στη δουλειά σας μεταξύ Π.Ε. και γεωγραφίας. Μπορείτε να μας πείτε κάτι περισσότερο γι' αυτό;

J.H. Εάν πούμε ότι εμείς οι γεωγράφοι έχουμε ένα πλεονέκτημα, είναι διότι πάντοτε προσπαθήσαμε να γεφυρώσουμε τις φυσικές με τις κοινωνικές επιστήμες. Πάντοτε διδάσκαμε φυσική γεωγραφία και ανθρωπογεωγραφία, και στα τελευταία δεκαπέντε χρόνια τις ενσωματώνουμε όλο και περισσότερο σε μια περιβαλλοντική γεωγραφία, περιβαλλοντική επιστήμη, περιβαλλοντικές σπουδές. Ποια, λοιπόν, φιλοσοφικά πλαίσια χρησιμοποιούμε για να ενσωματώσουμε το βιο-

φυσικό με τον κοινωνικό κόσμο; Εδώ, οι γεωγράφοι χρησιμοποιούσαν κριτικές θεωρίες, φιλοσοφίες όπως ο κριτικός ρεαλισμός, για να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι σχέσεις στο βιοφυσικό κόσμο μεσολαβούν μέσω του κοινωνικού για να δημιουργήσουν περιβάλλοντα, περιβαλλοντικά θέματα και πολιτικές και Π.Ε. Αυτό, λοιπόν, που κάνουμε είναι ότι παίρνουμε τον ιστορικό υλισμό, δίνουμε σ' αυτόν μια γεωγραφική διάσταση και τον ανανεώνουμε, διότι ο καπιταλισμός συνεχώς αλλάζει. Οι πολιτικοί οικολόγοι ξεκίνησαν με μια βασική μαρξιστική οικονομία. Κατανοούν τα περιβαλλοντικά και τα αναπτυξιακά προβλήματα στα πλαίσια του καπιταλισμού που εκμεταλλεύεται ανθρώπους και φύση.

Ερ. Μπορούμε να προσθέσουμε και τη θρησκεία.

J.H. Η θρησκεία είναι αντιφατική, όπως τα περισσότερα πράγματα. Μπορεί να ζητήσει από τα μεγαλύτερα παιδιά να καταλάβουν το ρόλο της θρησκείας στη σχέση ανθρώπου με άνθρωπο και με την υπόλοιπη φύση. Μπορούν να μελετήσουν ποιες θρησκείες διδάσκουν για τη φύση ή γιατί αυτοί που δηλώνουν Χριστιανοί, Βουδιστές, Μωαμεθανοί λένε ένα πράγμα και κάνουν άλλο. Δηλώνουν ότι προστατεύουν και φροντίζουν τη φύση, αλλά βγαίνουν και σκοτώνουν τα πουλιά. Άρα, η διερεύνηση των αντιθέσεων είναι σημαντική. Αυτό είναι ένα από τα προβλήματα που έχω με τον Hungerford και τις αμερικανικές προσεγγίσεις, ότι έχουν ένα πολύ απλοϊκό μοντέλο για το άτομο, τη συμπεριφορά του και πώς το αλλάζουμε να γίνει πιο υπεύθυνο.

Ερ. Και εδώ υπάρχει ακόμη μία διαφορά. Στην Αμερική κάθε πολιτεία μπορεί να είναι πολύ διαφορετική από τις άλλες, π.χ. Μασαχουσέτη και Τέξας, αλλά στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουμε τουλάχιστον μια κοινή κουλτούρα, ιστορία, κάτι που δεν έχουν οι ΗΠΑ.

J.H. Χώρες όπως η Ελλάδα και η Ισπανία έχουν μια σχετικά πρόσφατη εμπειρία κοινωνικής αλλαγής που ήρθε με αγώνες της αριστεράς, από αναρχικούς και σοσιαλιστές. Γιατί λοι-

πόν από 'δω τροφοδότησε πιο έντονα την Ευρωπαϊκή Ένωση; Γιατί κάποιοι στην Ευρώπη, κοιτούμε την Αμερική και προς μία πιο ιδεαλιστική, μπιχεβιοριστική παράδοση στην Π.Ε. Ίσως θεωρούνται ως οδηγοί, ως ο τρόπος απόκτησης αξιοπιστίας, ως χώρος για δημοσίευση των ερευνών τους. Προσπαθώ να αμφισβητήσω το εάν έχουν τις κατάλληλες φιλοσοφικές και πολιτικές βάσεις στη δουλειά τους και αυτό βρισκόταν πίσω από την ερώτησή μου στον John Ramsey, διότι νομίζω ότι μολονότι όλοι χρησιμοποιούμε παρόμοιες λέξεις, όπως υπευθυνότητα, δράση, ίσως εννοούμε διαφορετικά πράγματα.

Ερ. Θα 'θελα να μείνω λίγο σ' αυτό που είπατε. Ο κ. Ramsey χθες αναφέρθηκε στο παράδειγμα της Gill. Κατά πόσο ταιριάζει αυτό με την προσέγγιση της Κ.Κ.Π.Ε. Το ρωτώ αυτό διότι και στη χώρα μας πολλοί εκπαιδευτικοί κάνουν παρόμοια προγράμματα. Κατά πόσο παρόμοιες δράσεις είναι συμβατές με τις απόψεις σας.

J.H. Νομίζω ότι αυτού του είδους η Π.Ε., που βασίζεται σε ένα θέμα της τοπικής κοινωνίας, μπορεί να πάρει διαφορετικές μορφές που στηρίζονται από διαφορετικά συμφέροντα. Μπορεί να είναι απλά μια άσκηση, για να καταλάβει η Gill τη σύγχρονη διάθεση των σκουπιδιών, το σύστημα διαχείρισης και πώς αυτό μπορεί να λειτουργήσει πιο αποτελεσματικά. Μπορεί να είναι μια τεχνική άσκηση στην οποία η Gill θα κάνει το σύστημα να δουλέψει. Μπορεί να είναι ακόμη πιο κοινωνικά κριτικό, όπου η Gill θα ρωτήσει, "καλά, γιατί να έχουμε αυτά τα σκουπίδια; Γιατί δεν αποτίθενται αποτελεσματικά; Ποιος έχει τη δύναμη; Γιατί δεν υπάρχει ένας τρόπος όπου όλοι δημοκρατικά να πουν τη γνώμη τους;" Ο John Ramsey, λοιπόν, προχώρησε προς αυτή την κατεύθυνση, αλλά σε κάποιο σημείο είπε ότι υπάρχουν πολλά ερωτήματα για την Αμερικανική κοινωνία που δείχνουν ότι δεν είναι τόσο δημοκρατική και ότι δεν υπάρχει πολλή ελπίδα για την Gill μακροπρόθεσμα. Πρέπει λοιπόν, να 'μαστέ προσεκτικοί, διότι δεν υπάρχουν ασκήσεις θεραπείας. Πρέπει να εξηγήσει κανείς στην Gill, στους

γονείς της και στην κοινότητα τι είναι αυτό που πρέπει να γίνει για να πάμε πέρα από τη διαχείριση των σκουπιδιών, σε μια πιο αειφορική κοινωνία προστασίας όπου ο καθένας έχει λόγο και συμμετέχει. Πρέπει να δημιουργήσουμε αυτά τα οράματα για το εναλλακτικό μέλλον. Εάν πάμε μόνο από το ένα θέμα στο άλλο, από τα σκουπίδια στην ενέργεια ή στις μεταφορές, χωρίς να δούμε τη συνολική εικόνα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, αυτό με ανησυχεί. Με ανησυχεί επίσης ότι οι Hungerford και Stopp και οι συνάδελφοί τους φαίνεται να έχουν καταλήξει σ' αυτό το μοντέλο της Π.Ε. ανεξάρτητα από την όλη ιστορία, λογοτεχνία και πρακτική της κοινωνικής εκπαίδευσης στις ΗΠΑ και αλλού. Με εκπλήσσει το γεγονός ότι υπάρχουν κάποιοι πολύ καλοί κοινωνικά κριτικοί εκπαιδευτικοί στις ΗΠΑ όπως οι Henry Giroux και Ira Shor, επίσης Καναδοί όπως ο Peter McClaren, που γράφουν για την κοινωνικά κριτική εκπαίδευση και χειρίζονται στην τάξη θέματα όπως τα φαστφουντ. Για ποιο λόγο, λοιπόν, δεν το παίρνουν υπόψη τους, μήπως θέλουν να διατηρήσουν τα σύνορα; Μήπως επειδή προέρχονται από τις φυσικές επιστήμες και αντιλαμβάνονται τις κοινωνικές δυσκολίες ως άσχετες; Όχι. Ίσως είναι άδικο, γιατί δεν είναι εδώ για να απαντήσει, αλλά νομίζω ότι εδώ εντοπίζονται οι διαφορές.

ΕΡ. Άρα, προτείνετε να βασίζουμε τη δουλειά μας με τα παιδιά σε αμφιλεγόμενα ζητήματα;

J.H. Όχι απαραίτητα. Σίγουρα τέτοια θέματα θα χρησιμοποιούν στη δουλειά για την εκπαίδευση για την αειφορία, αλλά τα παιδιά από μικρή ηλικία πρέπει να κατανοήσουν πώς είναι οργανωμένη η κοινωνία. Πώς είναι οι δομές των σχέσεων στο σπίτι, στο σχολείο, στη δουλειά, στην τοπική κοινωνία, στο δρόμο. Γιατί φερόμαστε σε άλλους ανθρώπους με τον τρόπο που φερόμαστε. Ποιος είναι οι σχέσεις μεταξύ μας. Ποιος έχει την εξουσία; Ποιος όχι; Γιατί οργανώσαμε την κοινωνία μ' αυτόν τον τρόπο; Μ' άλλα λόγια, να καταλάβουν τις κοινωνικές δομές και διαδικασίες από τη μικρή ηλικία και να βιώσουν πώς είναι οι

δημοκρατικές δομές και διαδικασίες. Στο Δημοτικό μπορούμε να λέμε ιστορίες, να κάνουμε δραστηριότητες, να παίζουμε παιχνίδια που στην ουσία έχουν σχέση με τη δικαιοσύνη. Έχουν σχέση με τη φροντίδα και το να μοιραστώ με άλλους ή με το πώς νοιώθει κανείς όταν είναι ανίσχυρος ή ισχυρός. Όταν, λοιπόν, τα παιδιά κατανοήσουν πώς είναι οργανωμένη η κοινωνία, πώς έφθασε να είναι έτσι, τότε, ίσως, αρχίζουν να κατανοούν γιατί επιλέγει τέτοιες τεχνολογίες για να χειριστεί ανθρώπους και φύση. Γιατί έχουμε αυτά τα αυτοκίνητα και όχι ποδήλατα ή μέσα μαζικής μεταφοράς; Γιατί έχουμε πυρηνικά εργοστάσια αντί ηλιακή ενέργεια και αιολική; Γιατί υπεραλιεύουμε τις θάλασσες; Διότι πρόκειται για σχέσεις εξουσίας και το παιδί των 5-9 χρονών μπορεί να τις καταλάβει, εάν του παρουσιαστούν κατάλληλα. Μπορούμε να παίξουμε παιχνίδια για το ψάρεμα με τα επτάχρονα παιδιά με χάρτινα ψαράκια, εάν μπουν στο ρόλο των ψαράδων θα μπορέσουν να σου πουν για το ποιος είναι άπληστος, γιατί γίνεται υπεραλιείωση και τι σημαίνει αειφορική αλιείωση. Τέτοιες, λοιπόν, δραστηριότητες οδηγούν στα ζητήματα, αλλά προκειμένου να τα κατανοήσει κανείς σωστά και να μάθει από αυτά, χρειάζεται να κατανοήσει πολλές άλλες έννοιες. Ερ. Εάν τα παιδιά καταλάβουν πως λειτουργεί η κοινωνία ως ένα κοινωνικό σύστημα, είναι εύκολο να καταλάβουν και ένα οικοσύστημα. Χρησιμοποιώντας την άποψη σας μπορούμε να δείξουμε ότι τα κοινωνικά και τα φυσικά συστήματα έχουν την ίδια λειτουργία. Εάν καταλάβεις πώς λειτουργεί η κοινωνία μπορείς να κατανοήσεις πώς λειτουργεί το περιβάλλον.

J.H. Ως ένα βαθμό.

Ερ. Υπάρχει μια αλληλόδραση μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας και των στοιχείων ενός φυσικού συστήματος. Έτσι, εάν καταλάβουμε πώς λειτουργεί το ένα σύστημα, π.χ. η κοινωνία μας, η πόλη μας, μπορούμε να καταλάβουμε πώς λειτουργεί ένα ποτάμι, μια λίμνη ή ένα δάσος.

Ερ. Επίσης, στην ομιλία σας είπατε ότι εάν έχουμε κοινωνική εκπαίδευση

τότε αυτή η εκπαίδευση αγκαλιάζει όλα τα άλλα και δε χρειάζεται να έχουμε άλλες "εκπαιδεύσεις"; J.H. Ναι. Το σημαντικό που τίθεται είναι η κατανόηση των συστημάτων, βιοφυσικών ή κοινωνικών. Συχνά οι κοινωνικά κριτικοί εκπαιδευτικοί δέχονται κριτική διότι υποθέτουν ότι έχουμε μια "προνομιακή" θεωρία για την κοινωνία που θέλουμε να διδάξουμε και στους άλλους, που θέλουμε, κατά την άποψη τους, να την κατηχήσουν στα παιδιά. Ωστόσο, αυτό που έχουμε στη διάθεση μας είναι μια σειρά από θεωρίες για το πώς λειτουργεί η κοινωνία και πώς αλληλεπιδρά με την υπόλοιπη φύση. Θέλω να προκαλέσω τα μεγαλύτερα παιδιά και τους εκπαιδευτικούς να εκτιμήσουν αυτές τις θεωρίες. Να πουν ποιες από αυτές μας προσφέρουν την πιο χρήσιμη κατανόηση του και πώς θα πραγματοποιήσουμε την αειφορία. Αυτό που προσπάθησα να σκιαγραφήσω χθες στην ομιλία μου ήταν είκοσι χρόνια προόδου στην ανάπτυξη της κριτικής θεωρίας και εκπαίδευσης για την Αειφορία. Το παράδειγμα σας έχει ενδιαφέρον, διότι όπως οι κοινωνικές επιστήμες βρίσκονται σε ζύμωση, ξέρετε, όλη αυτή η φιλολογία για το μεταμοντερνισμό, την παγκοσμιοποίηση, την αλλαγμένη φύση του καπιταλισμού κτλ., έτσι και οι φυσικές επιστήμες, για τις οποίες γνωρίζω λιγότερα, βρίσκονται σε ζύμωση. Όλες οι κλασικές θεωρίες της οικολογίας, όπως η θεωρία της κλίμακας, αμφισβητούνται. Υπάρχει μια νέα βιολογία, μια νέα φυσική, η κβαντική θεωρία, η θεωρία της πολυπλοκότητας, η θεωρία του χάους. Αυτό που φαίνεται ότι λένε αυτές οι θεωρίες στους κριτικούς θεωρητικούς είναι ότι όλη η πραγματικότητα είναι διαλεκτική, είναι συστημική και ίσως μπορέσουμε να βρούμε έναν νέο τρόπο σύνθεσης που θα βασίζεται σε μια νέα φυσική και κοινωνική επιστήμη. Αυτή είναι η συζήτηση που έχω ανοίξει με τον Stephen Sterling που υποστηρίζει αυτή τη νέα επιστήμη και τη συστημική σκέψη και που, κάποιες φορές, λέω στον Stephen ότι αυτή η συστημική σκέψη είναι Μαρξισμός, είναι διαλεκτικός υλισμός, που ήταν πάντοτε συστημι-

κός. Αυτό που κάνει η νέα επιστήμη είναι να επιβεβαιώνει ότι το σύνολο της πραγματικότητας είναι διαλεκτικό, ότι η πραγματικότητα είναι συστημική. Ελπίζω ότι αυτό βοήθησε να διευκρινιστούν κάποια πράγματα.

Ερ. Ας κλείσουμε με μια ακόμη ερώτηση. Εάν δούμε τα ριζοσπαστικά κινήματα του αιώνα μας, το εργατικό, το σοσιαλισμό, το φεμινιστικό διαπιστώνουμε ότι για πολλούς λόγους δε δούλεψαν σωστά. Ένας από αυτούς είναι ότι δεν ασχολήθηκαν με τα προβλήματα της καθημερινής ζωής, τις καθημερινές σχέσεις. Για παράδειγμα, το σοσιαλιστικό κίνημα στα μέσα του αιώνα μας δεν είπε τίποτε για τις σχέσεις ανδρών και γυναικών. Έχετε, λοιπόν, κάποιες προτάσεις για το ποια θα είναι τα θέματα της κοινωνικά κριτικής εκπαίδευσης ή μπορεί να διδάξει κανείς οτιδήποτε αρκεί να αγκαλιάζει μια κοινωνικά κριτική προσέγγιση; Ποια είναι η γνώμη σας;

J.H. Η ερώτησή σας είναι πολύ ευρεία, αλλά βάζετε ένα σημαντικό θέμα. Κατ' αρχή η κοινωνικά κριτική Π.Ε. είναι κοινωνικά κριτική για τον υπάρχοντα σοσιαλισμό. Κρίνουμε εξίσου το σοσιαλισμό και τον καπιταλισμό Well just about. Έχετε δίκιο στο ότι ο σοσιαλισμός στους δύο τελευταίους αιώνες έχει οριστεί πολύ στενά. Έτσι, οι σχέσεις ανδρών και γυναικών, ανθρώπου και φύσης, ανθρώπου και μελλοντικών γενεών, πρέπει να αποτελέσουν κομμάτι ενός πράσινου σοσιαλισμού και ο πράσινος σοσιαλισμός πρέπει να είναι κριτικός απέναντι στη βιομηχανοποίηση και στην τεχνοκρατία. Μιλάμε για έναν τρίτο δρόμο προς το σοσιαλισμό. Όχι για κρατικό κολλεκτιβισμό, όχι για κοινωνική δημοκρατία, όχι για τον τρίτο δρόμο του Τόνι Μπλερ, αλλά για ένα τρίτο δρόμο όπως τον κατανοούμε από τη literature, Σοσιαλισμός από κάτω, που συντονίζεται από πάνω, με καθαρές, κατάλληλες τεχνολογίες και που βασίζεται στην οικονομία του χρόνου. Απελευθέρωση του ανθρώπου με τις νέες τεχνολογίες, έτσι ώστε να έχει περισσότερο ελεύθερο χρόνο για να αναπτυχθεί με νέους τρόπους, να ξοδεύει λιγότερο για τη δουλειά του. Και αυτό που με κάνει να ελπίζω

είναι ότι τα συνδικάτα στη Γαλλία και στη Γερμανία έχουν ανοίξει αυτή τη συζήτηση και εμφανίζεται το κίνημα των πολιτών. Όταν ρωτάτε, εάν υπάρχει ένα κεντρικό περιεχόμενο στην εκπαίδευση για την αειφορία, θάλεγα ναί, υπάρχει. Όπως είπα και πριν, τα παιδιά από μικρή ηλικία χρειάζεται να κατανοήσουν τις σχέσεις και τις διαδικασίες στο βιοφυσικό και κοινωνικό κόσμο και να αναπτύξουν μια τέτοια θεώρηση για τον κόσμο, ώστε να τον βλέπουν ως κάτι που γίνεται και αλλάζει και όχι ως ένα κόσμο αντικειμένων και πραγμάτων. Αυτή είναι μια τελείως διαφορετική άποψη για τον κόσμο, μια διαλεκτική άποψη. Το άλλο που χρειάζεται να γίνει, είναι να κατανοήσουν ότι η φύση είναι κοινωνικά δομημένη, ότι το περιβάλλον γύρω μας είναι φύση. Εμείς είμαστε φύση. Αυτό το τραπέζι είναι φύση. Δεν υπάρχει φύση στην επιφάνεια της γης που να μη διαμεσολαβείται κοινωνικά. Η φύση δε δομείται μόνο κοινωνικά, υλιστικά, αλλά δομείται κοινωνικά ασυνεχώς. Έτσι, είτε κοιτάμε μια διαφήμιση στην τηλεόραση είτε μια αφίσα στο δρόμο ή μια εργασία σε ένα περιοδικό, οι ιδέες για τη φύση, η γλώσσα για τα νοήματα της φύσης δομούνται γύρω μας discursively. Αυτό που η Κ.Κ.Π.Ε. κάνει είναι να βοηθήσει τα παιδιά να καταλάβουν αυτή την κοινωνική δόμηση και με ποιο τρόπο μπορούμε να δομήσουμε τη φύση πιο αειφορικά κάνοντας την πιο δημοκρατική. Αυτό είναι το μυστικό. Δεν μπορούμε να το κάνουμε εάν συνεχίσουμε να κατακερματίζουμε τη γνώση και διαχωρίζουμε την ακαδημαϊκή γνώση, διότι εάν μιλάμε για κοινωνική δόμηση της φύσης, μιλάμε για όλη τη ζωή μας και όλο το περιβάλλον. Είναι τα πάντα. Υπάρχει λοιπόν ένα κεντρικό περιεχόμενο αλλά είναι μια μεγάλη πρόκληση.

Ερ. Θάθελα να ρωτήσω κάτι ακόμη. Αυτό που με ενδιαφέρει εμένα ως εκπαιδευτικό της πράξης, είναι εάν μπορούμε να ενδυναμώσουμε τα παιδιά μέσα από το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα. Είναι αυτό δυνατό; J.H. Βεβαίως και είναι δυνατό, διότι αυτό που έχουμε ήδη πει, είναι ότι η ζωή, η πραγματικότητα, είναι γεμάτη

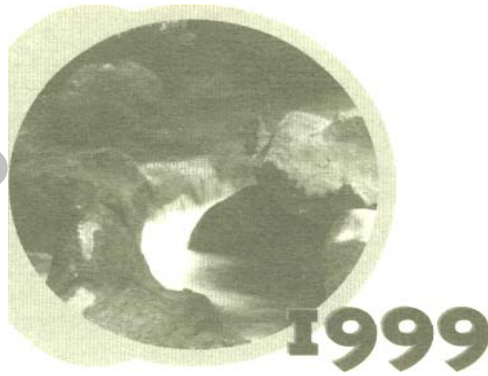
αντιθέσεις και μία από αυτές τις αντιθέσεις είναι ότι είμαστε σε μια περιβαλλοντικά δυσχερή θέση. Ζούμε μη αειφορικά, αυτό το λένε τα πάντα γύρω μας και οι κυβερνήσεις, οι εταιρείες, οι κοινωνίες πρέπει να αποκριθούν. Η ζωή δε γίνεται ούτε πιο εύκολη, ούτε πιο αειφορική για τους περισσότερους ανθρώπους. Αυτό είναι το ζήτημα. Οι πολιτικοί και οι μεταρρυθμίσεις της εκπαίδευσης και άλλοι, μιλούν για την Π.Ε. και η εκπαίδευση για την Αειφορία.

Μας δίνουν τη ρητορική, το χώρο για να συναγωνιστούν τα μηνύματα και οι πρακτικές και να μετατρέψουμε αυτό που εννοούν με τον όρο Εκπαίδευση για την αειφορία σε κάτι που ενδυναμώνει. Έτσι, η δουλειά μας ως εκπαιδευτικοί είναι κομμάτι ενός ευρύτερου κινήματος ενδυνάμωσης, δημοκρατικής και αειφορικής αλλαγής. Αλλά μόνο ένα κομμάτι του. Υπάρχουν τα κινήματα των εργατών, των πολιτών, τα πολιτικά κινήματα μέσα από τα οποία χρειάζεται να εργαστούμε. Η εκπαίδευση είναι μόνο ένα κομμάτι από αυτά και οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί και τα περισσότερα σχολεία δε βρίσκονται σε κοινωνική αλλαγή, αλλά αναπαράγουν την κοινωνία όπως είναι. Γι' αυτό κάποιες φορές φαίνεται ότι δεν υπάρχει ελπίδα. Αλλά υπάρχει!

Ερ. Δουλεύοντας μέσα στο σύστημα. J.H. Μέσα και έξω. Όπου μπορεί κανείς.

Ο **John Huckle** είναι εκπαιδευτικός της γεωγραφίας περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και διδάσκει στο South Bank University, UK.

Α' ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

"Διαδρομές του νερού" ... Η σημασία του νερού στη ζωή

Το νερό, αναπόσπαστο κομμάτι του πλανήτη μας και συνάμα πηγή ενέργειας για όλα τα έμβια όντα, αποτέλεσε και αποτελεί ανεξάντλητο θέμα για δημιουργικές εικαστικές αναζητήσεις. Άλλοτε γαλήνιο, σαν τα νερά της λίμνης, χαρίζει αίσθημα ψυχικής ηρεμίας και άλλοτε σε φουρτουνιασμένη θάλασσα παραπέμπει στο θυμό των ανθρώπων και στο ακατανίκητο της φύσης.

Η συνεχής και αέναη ροή των νερών των ποταμών δείχνει την ατέρμονη κινητικότητα του χώρου, ενώ οι καταρράκτες σαν τεράστιες σταγονοκλεψύδρες αποδεικνύουν

πώς κυλάει ο χρόνος σε μία πορεία χωρίς επιστροφή.

Οι **"διαδρομές του νερού"** ιχνηλατήθηκαν από εκπαιδευτικούς και μαθητές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σε μία προσπάθεια ανάδειξης της συμβολής του υγρού στοιχείου στη διαβίωση μας αλλά και στην εικονοποίηση της πραγματικότητας.

Σας ευχαριστούμε όλους για τη συμμετοχή σας. Ας επιδιώξουμε οι ομορφιές και οι πηγές ζωής του πλανήτη που αποτυπώνουμε με το φωτογραφικό φακό, να μην αποτελούν μόνο μία εικαστική "καλοτραβηγμένη" αναμνηστική φωτογραφία, αλλά και το ερέθισμα για την ανάπτυξη δημιουργικής κριτικής σκέψης, για την αξία της προστασίας και της ορθής διαχείρισης της φύσης.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.) προκήρυξε Πανελλήνιο Διαγωνισμό Φωτογραφίας για μαθητές και εκπαιδευτικούς, με θέμα:

"ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ...η σημασία του νερού στη ζωή".

Με τη συνδρομή των Διευθύνσεων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ. η προκήρυξη του διαγωνισμού κοινοποιήθηκε, το Μάρτιο του 1999, σε όλα τα σχολεία της χώρας.

Σκοπός του διαγωνισμού ήταν να κινητοποιήσει μαθητές και εκπαιδευτικούς ώστε να ασχοληθούν με μια από τις βασικές δραστηριότητες της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, τη φωτογράφιση στη φύση.

Οι φωτογραφίες αξιολογήθηκαν από την επιτροπή αξιολόγησης. Τα καλύτερα έργα βραβεύτηκαν και σαράντα από αυτά εκτέθηκαν κατά τη διάρκεια του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., που έγινε στην Αθήνα από 8 μέχρι 10 Οκτωβρίου 1999.

Την επιτροπή αξιολόγησης απετέλεσαν οι: Παύλος Κοσμίδης, υπεύθυνος Π.Ε. Ανατ. Αττικής, μέλος Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., Κίμων Αξαόπουλος, καθηγητής φωτογραφίας, Δήμητρα Αργυροπούλου, διακοσμήτρια, καθηγήτρια γραφικών & καλλιτεχνικών σπουδών. Ειρήνη Μπαϊρακτάρη, τεχνολόγος γραφικών τεχνών.

Στο Διαγωνισμό Φωτογραφίας συμμετείχαν οι:

- ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΖΗΣΗΣ
- ΑΛΕΒΙΖΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ
- ΓΚΡΕΣΤΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
- ΔΑΒΡΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ
- ΔΑΟΥΛΤΖΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
- ΙΟΥΡΔΑΝΙΔΗ ΧΡΥΣΟΒΑΛΑΝΤΩ
- ΚΑΡΑΒΙΔΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ
- ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
- ΜΠΑΛΑΣΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ
- ΜΠΡΟΥΖΙΩΤΗΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ
- ΜΥΤΙΛΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
- ΠΑΔΙΩΤΗ ΜΑΡΙΑ
- ΡΑΪΔΟΣ ΟΡΦΕΑΣ
- ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
- ΤΑΓΚΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ
- ΤΣΙΟΥΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
- ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ ΑΣΠΑΣΙΑ
- και η
- ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ 2ου ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Η επιτροπή αξιολόγησε τα συμμετέχοντα έργα με κριτήρια την ισορροπία της σύνθεσης και τη χρωματική αρμονία, τη συνάφεια τους με το θέμα του διαγωνισμού και τη σωστή λήψη, σχέση διαφράγματος- ταχύτητας, νετάρισμα θέματος, και απονέμει:

Στην Α' κατηγορία, της ασπρόμαυρης φωτογραφίας:
Α' ΒΡΑΒΕΙΟ: "ΑΕΝΑΟΣ ΚΥΚΛΟΣ" του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

αφιέρωμα

ΔΑΟΥΛΤΖΗ

Β' ΒΡΑΒΕΙΟ: "ΟΙ ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ " του ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΜΠΡΟΥΖΙΩΤΗ

Στη Β' κατηγορία, της έγχρωμης φωτογραφίας:

Α' ΒΡΑΒΕΙΟ: "ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΦΩΣ. ΠΝΟΗ ΖΩΗΣ " της ΑΣΠΑΣΙΑΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Β' ΒΡΑΒΕΙΟ: " Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΠΑΛΗΣ: ΨΑΡΟΒΑΡΚΑ ΣΤΟ ΧΙΟΝΙ" του ΓΙΑΝΝΗ ΓΚΡΕΣΤΑ

Γ' ΒΡΑΒΕΙΟ: "ΔΕΙ ΔΕ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΕΝΘΥΜΕΣΘΑΙ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΙΑΣ" του ΖΗΣΗ ΑΓΓΕΛΙΔΗ

Α' ΕΠΑΙΝΟΙ: "ΒΟΥΤΙΑ ΣΤΟ ΒΟΪΔΟΜΑΤΗ" του ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΣΙΟΥΡΗ & "ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΣΤΟ ΠΟΤΑΜΙ" του ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΜΠΡΟΥΖΙΩΤΗ

Β' ΕΠΑΙΝΟΙ: "ΜΟΝΑΞΙΑ" του ΣΤΑΜΑΤΗ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗ & "ΕΠΕΙ ΕΚΕΙ Η ΑΘΗΝΑ ΘΕΡΜΑ ΛΟΥΤΡΑ ΤΩ ΗΡΑΚΛΕΙ ΕΠΟΙΗΣΕ..." του ΖΗΣΗ ΑΓΓΕΛΙΔΗ

Γ' ΕΠΑΙΝΟΣ: "ΜΕΡΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ" της Π.Ο. του 2ου ΓΥΜΝ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Στη Γ' κατηγορία, της ασπρόμαυρης και έγχρωμης διαφάνειας:

Α' ΒΡΑΒΕΙΟ: "ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΧΕΛΩΝΑ" του ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΜΠΡΟΥΖΙΩΤΗ

Β' ΒΡΑΒΕΙΟ: "ΚΥΝΗΓΙ" του ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΥ

Γ' ΒΡΑΒΕΙΟ: "ΨΥΧΕΔΕΛΕΙΑ" της ΜΑΡΙΑΣ ΠΑΔΙΩΤΗ

Α' ΕΠΑΙΝΟΣ: "ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΑΝΩΛΗΣ" του ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΥ

Β' ΕΠΑΙΝΟΣ: "Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ- Η ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ " του ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΜΠΡΟΥΖΙΩΤΗ

Γ' ΕΠΑΙΝΟΣ: "ΔΡΟΣΟΣΤΑΛΙΕΣ" του ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΥΤΙΛΙΝΟΥ

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Παύλος Κοσμίδης, υπεύθυνος Π.Ε. Ανατ. Αττικής, μέλος Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Κίμων Αξαόπουλος, καθηγητής φωτογραφίας Δήμητρα Αργυροπούλου, διακοσμήτρια, καθηγήτρια γραφικών & καλλιτεχνικών σπουδών Ειρήνη Μπαϊρακτάρη, τεχνολόγος γραφικών τεχνών.

Τα βραβεία που απενεμήθησαν ήταν προσφορές των:

NATIONAL GEOGRAPHIC & W.W.F : Γ. ΚΑΤΣΑΔΩΡΑΚΗ "Η φυσική κληρονομιά της Ελλάδας" (3 βιβλία)

NATIONAL GEOGRAPHIC: ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΙ ΤΟΥ NATIONAL GEOGRAPHIC (6 Video-ταινίες)

ΝΕΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ: 10 ετήσιες συνδρομές στο περιοδικό.

ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ: 10 ετήσιες συνδρομές στο περιοδικό.

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.: 10 ετήσιες συνδρομές στο περιοδικό "Πα την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση"

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ: 3 ετήσιες συνδρομές στο περιοδικό.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΙΠΑΠΑΔΑΚΗΣ (Εμμ. Μπενάκη 6, Αθήνα): 2 φωτογραφικές Μηχανές Minolta RIVA35

Τα περιοδικά ΝΕΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ, ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ και η Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. προσφέρουν συνδρομή των περιοδικών τους στο Γυμνάσιο Τσεπέλοβου Ιωαννίνων και στην Περιβαλλοντική Ομάδα του Β' Γυμνασίου Αλεξάνδρειας Ημαθίας για την ομαδική συμμετοχή τους στο διαγωνισμό.

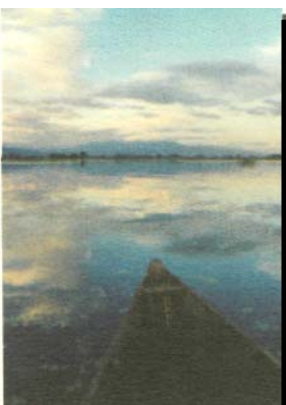
Παύλος Κοσμίδης

Υπεύθυνος του Διαγωνισμού Φωτογραφίας

Θεόφιλος Μπρουζιώτης (Καρδίτσα) "Το παιδί και η χελώνα"

Α' Βραβείο Διαφάνειας

Ασπασία Χατζιδάκη (Αθήνα), "Νερό και φως, Πνοή ζωής"

Α' Βραβείο Έγχρωμης Φωτογραφίας

Κωνσταντίνος Δασυτζής (Πάτρα), "Αένας Κύκλος"

Α' Βραβείο Ασπρόμαυρης Φωτογραφίας

2ο

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Το 2ο Βαλκανικό Συνέδριο Περιβάλλοντος πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών στη Σόφια, από 19 έως 21 Νοεμβρίου 1999.

Το Συνέδριο διοργανώθηκε από τη Βαλκανική Περιβαλλοντική Ένωση (BENA), με την υποστήριξη πολλών φορέων μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι εξής: Ερευνητικό Κέντρο Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης, ΔΕΗ, Ενώσεις Χημικών της Ελλάδας - Αλβανίας - Βουλγαρίας - Γιουγκοσλαβίας.

Παρουσιάστηκαν 120 επιστημονικές εργασίες και συμμετείχαν 300 περίπου επιστήμονες από την Ελλάδα, Αλβανία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Τουρκία και από το Ερευνητικό Κέντρο Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στις εργασίες του Συνεδρίου καθώς και της Γενικής Συνέλευσης της BENA αποφασίστηκε η συγκρότηση επιστημονικών ομάδων εργασίας που θα ασχοληθούν με τα παρακάτω αντικείμενα:

- 1) *Πράσινη Βίβλος για τα Βαλκάνια*
- 2) *Μητρώο ειδικών επιστημόνων για τα περιβαλλοντικά ατυχήματα στα Βαλκάνια*
- 3) *Μητρώο ειδικών επιστημόνων για όλους τους τομείς του Βαλκανικού περιβάλλοντος*
- 4) *Εναρμόνιση της νομοθεσίας των Βαλκανικών χωρών με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία*
- 5) *Στήριξη των νέων επιστημόνων που ασχολούνται με το περιβάλλον με διαδικασίες βράβευσης.*

Κ. Νικολάου

Δ Ι Α Κ Η Ρ Υ Ξ Η

ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ

Βελιγράδι, 7 - 11.10.1999

Αν και έχουν περάσει ήδη τέσσερις μήνες από την παύση των στρατιωτικών επιθέσεων ενάντια στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας από το ΝΑΤΟ, είναι ακόμα νωρίς για οποιαδήποτε τελική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ολοκληρωμένες σχετικές εκθέσεις δεν έχουν γίνει ακόμα, εξαιτίας της ανεπαρκούς ερευνητικής εργασίας επιτόπου, τόσο λόγω έλλειψης σχετικών κονδυλίων, όσο και λόγω της περιπλοκότητας των προβλημάτων που πρέπει να εξεταστούν. Εξάλλου, εμπειρίες από άλλους πολέμους συνιστούν τη μεσολάβηση αρκετού χρονικού διαστήματος ώστε να εκτιμηθούν αξιόπιστα οι επιπτώσεις.

Λαμβάνοντας αυτά υπόψη, η Μη Κρατική Οργάνωση νέων "ΝΕΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ" (Young Researchers of Serbia) οργάνωσε "Βαλκανική Περιβαλλοντική Διάσκεψη", που έγινε στο Βελιγράδι από τις 7 έως τις 11 Οκτωβρίου 1999 με κύριο θέμα: "Περιβαλλοντικές επιπτώσεις του πολέμου στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας". Εκπρόσωποι σαράντα τεσσάρων οργανώσεων από τα Βαλκάνια και άλλες χώρες, μετά από εκτενείς και λεπτομερείς συζητήσεις, κατέληξαν στα ακόλουθα:

Οι εναέριες επιθέσεις του ΝΑΤΟ ενάντια στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας είχαν ένα χαρακτήρα "οικοκτονίας". Οι βομβαρδισμοί θα έχουν αποτελέσματα μακράς διάρκειας στο περιβάλλον και στην ποιότητα της ζωής των ανθρώπων. Μερικές βιομηχανικές μονάδες: Βιομηχανικά συμπλέγματα επεξεργασίας πετρελαίου (Διυλιστήρια στο Novi Sad και στο Pancevo, μονάδα παραγωγής λιπαντικών στο Βελιγράδι, αποθέματα καυσίμων και πετρελαίου στη Liponica, στο Βελιγράδι, στο Bogutovac, στο Smederevo, στο Prahovo, στο Sombor, στην Pristina, στην Gruza, στο Nis και στο Krusevac), πετροχημικά και μονάδες παραγωγής πλαστικών υλών (Pancevo, Novi Sad, Raska, Urosevac και Pristina), καθώς και βιομηχανίες παραγωγής χημικών ουσιών (Pancevo, Valjeno, Baric, Kursumlija, Gnjilane, Kula, Leskovac, Nis, Cacak, Vranje, Novi Sad, Lucani,

Vrbas, Srbobran και Sabac) υπέστησαν ζημιές και, μεγάλες ποσότητες επικίνδυνων χημικών ουσιών διέρρευαν στο οικοσύστημα. Η διασυννοριακή-διεθνής φύση του προβλήματος απαιτεί τη συγκρότηση ενός αντίστοιχου, διεθνούς δικτύου. Επιπλέον, όλες οι διεθνείς συμβάσεις περί περιβαλλοντικών θεμάτων (Στοκχόλμη, Γενεύη, Χάγη, Ρίο ντε Τζανέιρο και Κιότο) αγνοήθηκαν.

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής: Επιπτώσεις (α) στον αέρα, (β) στο νερό, (γ) στο έδαφος, (δ) από τα όπλα και (ε) στη φύση.

ΑΕΡΑΣ

Μεγάλες ποσότητες ρυπαντών (οξειδία, μονομερή χλωριούχου βινυλίου, πολυχλωριωμένα διφαινόλια, διχλωριούχο αιθυλένιο, διοξίνη, φουράνια, υδράργυρος, αμμωνία, οξειδία του αζώτου, διοξείδιο του θείου, μονοξείδιο του άνθρακα, βενζένιο, πολυκυκλικοί αρωματικοί υδρογονάνθρακες, πολυαρωματικοί υδρογονάνθρακες, υδροφθόριο, υδροχλώριο και ρυπαντές που περιέχουν βαριά μέταλλα), διοχετεύτηκαν στην ατμόσφαιρα επηρεάζοντας την ποιότητα της. Ωστόσο, οι συνέπειες αυτής της ρύπανσης στην ανθρώπινη υγεία, δεν μπορούν ακόμα να προβλεφθούν με ακρίβεια.

ΝΕΡΟ

Οι περισσότερες από τις επιβλαβείς ουσίες, όπως το χλώριο, το μονομερές χλωροβινύλιο, το υδροφθορικό οξύ, το υδροχλωρικό οξύ, το υδροξείδιο του νατρίου, το κυανιούχο νάτριο, πενταχλωροφαινόλη, πολυ-ηλεκτρολύτες, χλωροβενζένιο, ξυλένιο, άλατα θειικού οξέος, αμμωνία, ουρία και άλλοι τοξικοί συνδυασμοί έφτασαν στα ποτάμια κυρίως υπογείως και μέσω υπονόμων. Οι υδατικοί πόροι της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας απειλήθηκαν από την απευθείας απελευθέρωση επιβλαβών ουσιών στα ποτάμια, από την καθίζηση συμπιεσμένων προϊόντων ανάφλεξης που έπεσαν από τα αεροσκάφη και από τη χρήση εκρηκτικών πυρομαχικών.

Διεθνή επιφανειακά ύδατα, ο ποταμός Sava, ο Δούναβης

και το δέλτα του, η Μαύρη Θάλασσα απειλούνται ειδικά από την καταστροφή βιομηχανιών πετρελαίου, χημικών και πετροχημικών στις πόλεις Novi Sad, Βελιγράδι και Pancevo.

Οι εχθροπραξίες έθεσαν σε κίνδυνο τους ακόλουθους υδάτινους πόρους:

1. Ποτάμια και χείμαρροι, που παρείχαν πόσιμο νερό μολύνθηκαν. Σύμφωνα με τις προειδοποιήσεις του κ. Peter Weller, Δ/ντή του Προγράμματος "Δούναβης-Καρπάδια", που εκπονεί το WWF, περίπου 10 εκατομμύρια άνθρωποι που τους παρέχεται νερό από αυτόν τον ποταμό στο νότιο τμήμα του Δούναβη κινδυνεύουν.
2. Υγροβιότοποι και ψάρια απειλούνται. Η πιθανότητα ανάκτησης της ιχθυοπανίδας και των ιχθυοκαλλιεργειών στην περιοχή αυτή είναι εντελώς αβέβαιη.
3. Τα υπόγεια ύδατα και τα συγκοινωνούντα πηγάδια απειλούνται σε μακροπρόθεσμη και σχεδόν απρόβλεπτη βάση.
4. Τα υπόγεια ύδατα θα μολυνθούν σε μελλοντική βάση από τοξικές ουσίες που θα κατακαθίσουν και θα φιλτραριστούν από τα ανώτερα επίπεδα του εδάφους.

ΕΔΑΦΟΣ

Η επιφάνεια του εδάφους, σε ορισμένο βάθος και κατά θέσεις, είναι εξαιρετικά μολυσμένη από ουσίες όπως ακατέργαστο πετρέλαιο, παράγωγα πετρελαίου, υδράργυρος και κάδμιο. Οι συνέπειες αυτού του γεγονότος είναι η για μεγάλη χρονική διάρκεια συνεχιζόμενη διαρροή χημικών μειγμάτων στις υπόγειες δεξαμενές νερού εξαιτίας της καθίζησης. Το γεγονός αυτό δημιουργεί την επείγουσα ανάγκη για διάσωση των δεξαμενών πόσιμου νερού.

ΟΠΛΑ

Πέρα από τις προαναφερθείσες έμμεσες και μακροπρόθεσμες συνέπειες των βομβαρδισμών πρέπει να μνημονεύσουμε και τις άμεσες συνέπειες στο φυσικό περιβάλλον από τα όπλα που χρησιμοποιήθηκαν στον πόλεμο αυτόν. Ανάμεσα σε αυτά χρησιμοποιήθηκαν πυρομαχικά, που περιείχαν αποεμπλουτισμένο ουράνιο, για την αύξηση της διατηρητικής τους ικανότητας. Οι συνέπειες από τη χρήση τέτοιου είδους όπλων δεν είναι ακόμα επαρκώς γνωστές. Οι ραδιενεργές, χημικές και τοξικές συνέπειες στην ανθρώπινη υγεία είναι δεδομένες, ενώ η διάρκεια επιρροής τους, τα συμπτώματα τους και το αντίκτυπο τους στη ζωή των ανθρώπων γενικά θα αποκαλυφθούν στο μέλλον. Επιπλέον, η ευρεία χρήση βομβών διασποράς (κατά προσωπικού) εγκυμονούν ακόμα υψηλούς κινδύνους, εξαιτίας της ύπαρξης πολλών από αυτές που δεν έχουν ακόμα εκραγεί κοντά σε περιοχές που αποτέλεσαν στόχους.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας είναι ένα από τα έξι κέντρα βιοποικιλότητας στην Ευρώπη,

ανάμεσα στα 153 που υπάρχουν παγκοσμίως. Η διαρκής στρατιωτική δραστηριότητα που έλαβε χώρα από τις αρχές της άνοιξης είχε σοβαρές επιπτώσεις στην πλειοψηφία των ζωντανών οργανισμών, αφού συνέπεσε με την εποχή που αυτοί παρουσιάζουν το μέγιστο αναπαραγωγικό ρυθμό τους.

Μεγάλος αριθμός τοπικών πληθυσμών και ατόμων που ανήκουν σε φυτικά και ζωικά είδη που αναφέρονται στα Ευρωπαϊκά Κόκκινα Βιβλία των Απειλούμενων Ειδών, επλήγησαν άμεσα, σε διαφορετικό βαθμό το καθένα. Μερικά από τα ζωικά είδη εξαναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν, εγκαταλείποντας τους βιότοπους που χρησιμοποιούσαν επί γενεές και που καταστράφηκαν ανεπανόρθωτα.

Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία που έχουν συγκεκριμένες τοποθεσίες στη Σερβία που αποτέλεσαν στόχους βομβαρδισμών, εκτιμάται ότι περίπου 100.000 πουλιά σκοτώθηκαν ή παρεμποδίστηκαν στην επώαση τους από τις στρατιωτικές δραστηριότητες.

Σύμφωνα με τις αρχικές εκτιμήσεις, και ανάλογα με τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους, την κατανομή και την έκταση τους, οι περιβαλλοντικές ζημιές στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ιδιαίτερα στη Σερβία), έχουν χαρακτήρα τόσο τοπικό, όσο και διεθνές. Ανάλογα με τους τρόπους με τους οποίους προκλήθηκαν και το βαθμό επανάληψής τους, οι ζημιές αυτές είναι μέσο- έως και μακροπρόθεσμης επίδρασης. Η συνδυασμένη δράση τους στο μέλλον, αναμένεται να έχει σωρευτικό και ακόμα πιο επιβαρυντικό χαρακτήρα σε έναν εκτεταμένο χρονικό ορίζοντα.

Δυστυχώς, οι ζημιές και η ανάλογη ρύπανση δεν είναι μόνο προσωρινές, τοπικές και εύκολα ανημετωπίσιμες, αλλά, επιπλέον, αντιπροσωπεύουν περίπλοκες, πολυδιάστατες και δύσκολα αναστρέψιμες αρνητικές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα και το περιβάλλον.

Π Ρ Ω Τ Ο Β Ο Υ Λ Ι Ε Σ

1. Υποστηρίζουμε όλες τις δράσεις στην κατεύθυνση της κατηγορηματικής απαγόρευσης της χρήσης αποεμπλουτισμένου ουρανίου, ραδιενεργών και άλλων χημικών όπλων, που μολύνουν το περιβάλλον, επηρεάζουν τον ανθρώπινο και κάθε άλλον εν ζωή πληθυσμό με πιθανώς μακροπρόθεσμες επιβλαβείς συνέπειες, ακόμα και μετά από την παύση των εχθροπραξιών.
2. Επικαλούμαστε την ανάγκη βελτίωσης των διεθνών συμβάσεων και κανονισμών περί πολέμου. Συγκεκριμένα προτείνουμε μεγαλύτερη ευκρίνεια στον καθορισμό των στόχων, οι οποίοι αφού πληγούν

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

κρίνονται επικίνδυνοι για το περιβάλλον. Αυτοί οι στόχοι πρέπει να εξαιρεθούν από τους νομικούς στρατιωτικούς καταλόγους.

3. Κάνουμε έκκληση για δημιουργία και λειτουργία διεθνών κέντρων υγείας που θα προσφέρουν διαρκείς υπηρεσίες σε θέματα υγείας στους πληθυσμούς των πληγέντων στις υψηλής επικινδυνότητας βιομηχανικές ζώνες.
4. Το διεθνές εμπάργκο εναντίον της Ο.Δ. της Γιουγκοσλαβίας προκαλεί επιπρόσθετα προβλήματα στην αποκατάσταση του περιβάλλοντος, αλλά και σε θέματα υγείας, και συνεπάγεται αμιγή κίνδυνο για χειρότερηση των υπαρχουσών περιβαλλοντικών συνθηκών. Πα το λόγο αυτόν πιστεύουμε βαθύτατα στην ανάγκη άρσης του εμπάργκο, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τα προαναφερθέντα ζητήματα.
5. Καλούμε σε δραστηριοποίηση και συνεργασία όλες τις διεθνείς οικολογικές οργανώσεις.
6. Αποφασίσαμε να εγκαθιδρύσουμε δίκτυο πληροφόρησης για την ανταλλαγή πληροφοριών, δεδομένων, εμπειριών και πραγματοποίησης κοινών προγραμμάτων των Βαλκανικών μη κρατικών οργανώσεων.
7. Θα κατευθύνουμε τις περαιτέρω δράσεις μας προς την επίτευξη συνεργασίας μεταξύ των Βαλκανικών μη κρατικών οργανώσεων με σκοπό να αναπτυχθεί ο αστικός πληθυσμός και να συσφιχτούν οι σχέσεις μεταξύ των Βαλκανικών εθνών μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, της πληροφόρησης και των συνδυαστικών δράσεων ("Βαλκανικά Σπίτια Αλληλοκατανόησης", οργάνωση διεθνών κατασκηνώσεων εργασίας - workcamps).
8. Υποστηρίζουμε την ίδρυση βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων συνασπισμών, μέσα στο πλαίσιο του δικτύου Βαλκανικών και άλλων Ευρωπαϊκών μη κρατικών οργανώσεων, οι οποίοι μπορούν να βελτιώσουν ή να επιταχύνουν τη διαδικασία ανεύρεσης κατάλληλων λύσεων, μέσα από την οργάνωση συνδυαζόμενων δράσεων και την ανταλλαγή εμπειριών.
9. Agenda 21: Εγκαινίαση της προοδευτικής διαδικασίας με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη και σε τοπικό και σε ευρύτερο επίπεδο με την οργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων και με τη δημιουργία ενός πλαισίου συνεργασιών μεταξύ των δημοτικών αρχών, τοπικών συλλόγων, μη κρατικών οργανώσεων, πολιτιστικών και άλλων ιδρυμάτων.

10. Θεωρούμε αναγκαία την προώθηση ειδικών δράσεων για την αντιμετώπιση των πιο επείγουσών αναγκών, όπως ο προσδιορισμός της ποιότητας των συστημάτων παροχής πόσιμου νερού. Αυτή η πρωτοβουλία χρήζει μιας ευρύτερης συνεργασίας μεταξύ ειδικών από τις Γιουγκοσλαβικές και διεθνείς επιστημονικές και τεχνολογικές κοινότητες.

11. Καλούμε κάθε ενδιαφερόμενο να ενισχύσει και υποστηρίξει τις παραπάνω προτάσεις με συλλογή δεδομένων και πραγματοποίηση μετρήσεων επιτόπου.

12. Καλούμε κάθε ενδιαφερόμενο, να υποστηρίξει τις προσπάθειες συλλογής δεδομένων ειδικότερα σχετικά με τις συνέπειες του αποεμπλουτισμένου ουρανίου (DU) στην ανθρώπινη υγεία και να στηρίξει τις προσπάθειες για τον κατηγορηματικό χαρακτηρισμό των όπλων με αποεμπλουτισμένο ουράνιο, ως απαγορευμένων χημικών όπλων.

ΒΕΛΙΓΡΑΔΙ, 11.10.1999

Το παραπάνω κείμενο προσυπέγραψαν 68 σύνεδροι που εκπροσώπησαν 44 περιβαλλοντικές οργανώσεις, επιστημονικά ινστιτούτα, ερευνητικά κέντρα, οργανώσεις νεολαίας και άλλοι μη-κρατικοί οργανισμοί, από τις χώρες:

- Αυστραλία
- Βοσνία (Σερβική Δημοκρατία)
- Βουλγαρία
- Ελβετία
- Ελλάδα
- Ιταλία
- Λευκορωσία
- Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας
- Ουγγαρία
- Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας
- Ρουμανία

Την Ελλάδα εκπροσώπησαν οι περιβαλλοντικές οργανώσεις "ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ" και "Ελληνική Εταιρία Προστασίας του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς".

του ESPALION

Συνεδρίαση του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου των νέων για το νερό

"Το νερό μας χωρίζει και μας ενώνει"

Εμείς, οι εκπρόσωποι της νεολαίας από δεκαπέντε χώρες, της Ευρώπης, της Λεκάνης της Μεσογείου και της Κεντρικής Ασίας, συγκεντρωθήκαμε στην πρώτη Συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου των Νέων για το Νερό, στο Εσπαλιόν της Γαλλίας, προκειμένου να ανταλλάξουμε γνώσεις και εμπειρίες με άλλους νέους ανθρώπους από όλο τον κόσμο, ώστε να διερευνήσουμε καλύτερες λύσεις για την προστασία και διατήρηση του νερού στον πλανήτη Γη.

Νερό και φύση

Δεν υπάρχει ζωή χωρίς νερό. Όλοι οι ζωντανοί οργανισμοί στη Γη χρειάζονται νερό για να επιβιώσουν. Εξαιτίας της παρέμβασης του ανθρώπου στη φύση, η ζωή όλων των οργανισμών βρίσκεται σε κίνδυνο. Προσπαθούμε να εξουσιάσουμε και να ελέγξουμε τη φύση, αντί να ζούμε σύμφωνα με τους νόμους της. Ένα παράδειγμα αυτού του γεγονότος είναι η διευθέτηση του ποταμού Ρήνου, η οποία είχε σοβαρές επιπτώσεις: δάση και φυτά στις πρώην όχθες του τώρα υποφέρουν και πεθαίνουν. Το ανθρώπινο είδος χρειάζεται το νερό ως στοιχείο για να το πίνει. Το χρειαζόμαστε επίσης για να ποτίζουμε τα χωράφια μας και όλα τα άλλα φυτά που έχουμε. Ειδικά οι ψαράδες, για παράδειγμα, δεν μπορούν καν να υπάρξουν αν το νερό δεν είναι καθαρό στα αλιευτικά τους πεδία. Πρέπει να προσπαθήσουμε να διορθώσουμε τα λάθη και σφάλματα που έκανε το ανθρώπινο είδος για πολλά χρόνια. Τώρα προσπαθούν να επαναφέρουν στη φυσική τους κατάσταση πολλά ποτάμια, αλλά αυτό δεν μπορεί να είναι παρά μόνον η αρχή. Στο μέλλον θα πρέπει να προστατέψουμε όλα τα υδατικά συστήματα. Πρέπει να προετοιμάσουμε τις μελλοντικές γενιές έτσι ώστε να μην κάνουν τα ίδια λάθη με μας.

Ρύπανση και εξοικονόμηση νερού

Αυτή την ώρα το νερό στον πλανήτη μας είναι ανεπαρκές. Μια μειοψηφία του παγκόσμιου πληθυσμού χρησιμοποιεί το μεγαλύτερο μέρος των υδατικών αποθεμάτων του πλανήτη. Το νερό ρυπαίνεται και σπαταλιέται από τις

βιομηχανίες, τα νοικοκυριά και τις μεταφορές. Η κατάσταση μπορεί να βελτιωθεί, αν υποχρεωθούν τα εργοστάσια και οι βιομηχανίες να ανακυκλώνουν και να ξαναχρησιμοποιούν το νερό, αντί να διοχετεύουν τοξικά απόβλητα στη φύση. Ο σεβασμός προς το περιβάλλον μπορεί να ενισχυθεί με κατάλληλη νομοθεσία εναντίον της ρύπανσης και σπατάλης του νερού. Οι παραβάτες θα πρέπει να τιμωρούνται.

Οι αξίες και οι αρχές μπορούν να προωθηθούν στο κοινό με κατάλληλες ενημερωτικές εκστρατείες που θα προβάλλουν την αξία του περιβάλλοντος και του νερού στη ζωή μας. Θα πρέπει να αναπτυχθούν νέες τεχνικές για την ορθολογική χρήση και την εξοικονόμηση του νερού. Το 70% περίπου του διαθέσιμου νερού χρησιμοποιείται στη γεωργία. Θα πρέπει να παρθούν μέτρα για την εξοικονόμηση νερού με νέες και αποτελεσματικές μεθόδους άρδευσης, όπως λ.χ. η άρδευση με σταγόνες. Η γεωργία πρέπει να προσαρμοστεί στους φυσικούς πόρους και τα όριά τους. Οι αρχές θα πρέπει να ασκούν αυστηρότερο έλεγχο στις μεταφορές τοξικών αποβλήτων, ώστε να μη ρυπαίνεται το περιβάλλον κατά τη μεταφορά.

Αλληλεγγύη

Παντού στον κόσμο άνθρωποι και παιδιά πεθαίνουν επειδή δεν έχουν πόσιμο νερό. Οι άνθρωποι που έχουν αρκετό νερό να πίνουν δεν ανησυχούν γι αυτούς που πεθαίνουν. Γενικά, αν οι άνθρωποι δεν έχουν χρήματα, δεν έχουν πρόσβαση στο πόσιμο νερό. Οι πιο πλούσιοι απολαμβάνουν καλή παροχή νερού, ενώ οι άλλοι αντιμετωπίζουν προβλήματα προκειμένου να εξοικονομήσουν λίγο. Εμείς οφείλουμε να επιδείξουμε αλληλεγγύη. Θα πρέπει να σταματήσουμε να είμαστε εγωιστές και να σκεφτούμε και τους άλλους μαζί. Θα πρέπει να προσπαθήσουμε να βάλουμε τους εαυτούς μας στη θέση των άλλων που πεθαίνουν γιατί δεν έχουν αρκετό νερό. Δεν είναι επειδή δεν έχουν αρκετό νερό. Είναι επειδή είναι διαφορετικοί (διαφορετική χώρα, πολιτισμός, χρώμα,...), για αυτό δεν ενδιαφερόμαστε γι' αυτούς. Ας μην ξεχνάμε όμως την αλληλεγγύη για τις μελλοντικές γενιές. Εάν συνεχίσουμε

έτσι με τη ρύπανση, τα παιδιά μας, τα εγγόνια μας, δε θα έχουν πλέον νερό. Δεν είναι δίκαιο ο καθένας να μην έχει την ίδια δυνατότητα για πρόσβαση στο νερό. Ο καθένας μας θα πρέπει να δώσει την προσωπική του υπόσχεση ότι τα πράγματα θα αλλάξουν. Οι κυβερνήσεις πρέπει να δημιουργήσουν συστήματα άντλησης και διαχείρισης των αποβλήτων στις χώρες τους, χωρίς να κάνουν καμιά διάκριση. Οι πολυεθνικές εταιρείες και οι οικονομικά εύρωστες χώρες θα πρέπει να χρηματοδοτήσουν προγράμματα διαχείρισης του νερού προκειμένου να βελτιώσουν την κατάσταση του περιβάλλοντος και των κοινωνιών. Στην καθημερινή μας ζωή, πρέπει να αποδεχτούμε την ιδέα της αειφορικής ανάπτυξης.

Οι μελλοντικές γενιές

Εμείς, η σημερινή γενιά, θα παραδώσουμε τον κόσμο μας στη μελλοντική γενιά. Έτσι πρέπει να τους παραδώσουμε έναν κόσμο σε καλή κατάσταση, για να συνεχίσουν το έργο μας. Αν ο κόσμος καταστρέφεται κάθε μέρα λίγο περισσότερο, τι θα κληρονομήσουν οι μελλοντικές γενιές;

Καθένας και καθεμιά, από όλες τις ηλικίες, πρέπει να κατανοήσει τη σοβαρότητα της κατάστασης και να αναλάβει τις ευθύνες του/της. Το συνέδριό μας διδάξε πώς να το καταφέρουμε αυτό καλύτερα, πώς να συμπεριφερόμαστε και πώς να μεταχειριζόμαστε τη φύση και το νερό. Η γ ν ώ σ η

που αποκομίσαμε από αυτό το συνέδριο θα πρέπει να οδηγήσει σε επωφελείς και αποτελεσματικές λύσεις. Εμείς, οι μελλοντικοί δάσκαλοι και γονείς, έχουμε την υποχρέωση να διδάξουμε στις μελλοντικές γενιές πώς να είναι υπεύθυνες και αξιόπιστες όπως επίσης πώς να προστατεύουν και να διατηρούν το νερό.

Όταν σκεφτόμαστε το μέλλον των παιδιών μας συνειδητοποιούμε ότι είναι η σειρά μας να τους δώσουμε την ευκαιρία για μια καλύτερη ζωή.

* Θα διαφωτίσουμε τις οικογένειες, τους φίλους και το σχολείο μας,

* Θα συγκεντρώσουμε υπογραφές και θα απαιτήσουμε από την κυβέρνηση να εξασφαλίσει τη θέση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο σχολικό πρόγραμμα,

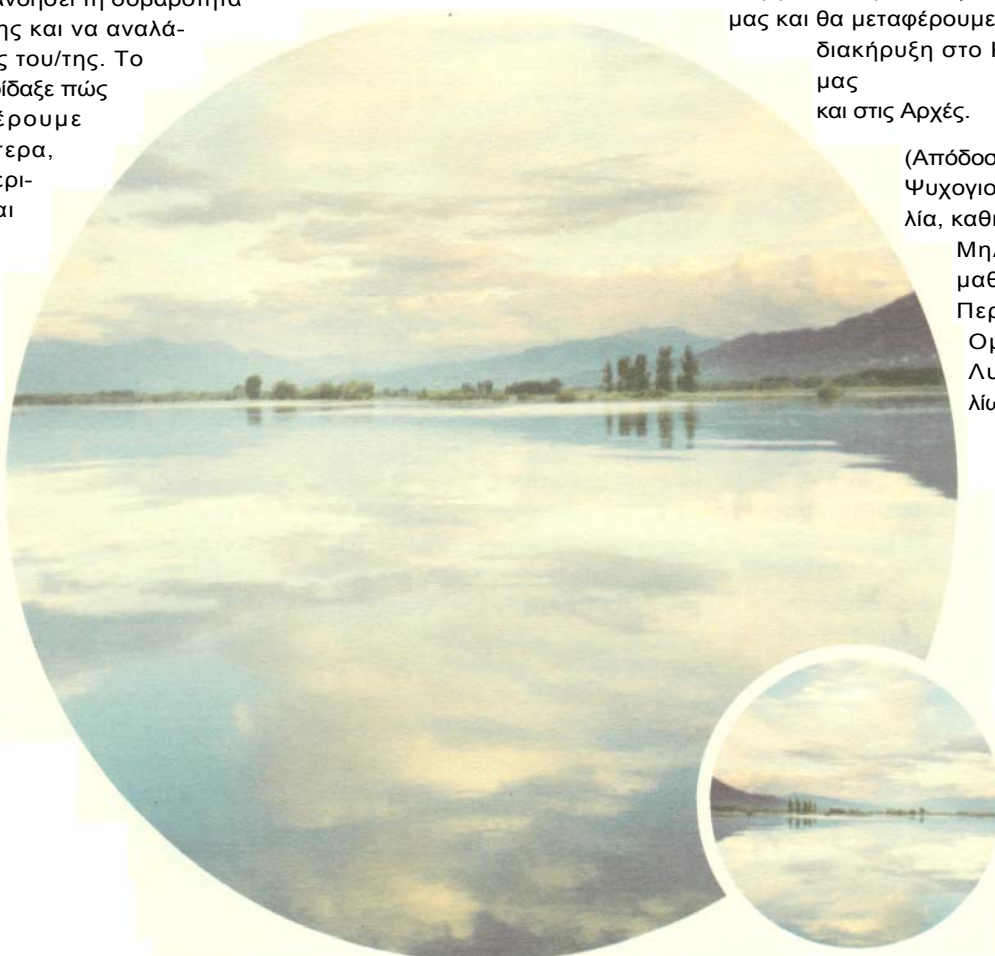
* Θα ξεκινήσουμε προσπάθεια για να υποχρεώσουμε τις τοπικές παραγωγικές και αγροτικές μονάδες να παράγουν με περιβαλλοντικά καθαρούς τρόπους,

* Θα μειώσουμε την ατομική κατανάλωση νερού,

* Θα αγοράζουμε μόνο προϊόντα που σέβονται το περιβάλλον,

* Θα οργανώσουμε διαδηλώσεις στις χώρες μας και θα μεταφέρουμε αυτή μας τη διακήρυξη στο Κοινοβούλιο μας και στις Αρχές.

(Απόδοση στα Ελληνικά:
Ψυχογιουδάκη Ευαγγελία, καθηγήτρια
Μηλάκη Ιουλία, μαθήτρια Α1,
Περιβαλλοντική Ομάδα Ενιαίου Λυκείου Μαλίων)

Το κοινοβούλιο του νερού

Ε Σ Π Α Λ Ι Ο Ν - Γ Α Λ Λ Ι Α - Ι Ο Υ Λ Ι Ο Σ 1 9 9 9

Ενιαίο Λύκειο Μαλιών

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ:
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΨΥΧΟΓΙΟΥΔΑΚΗ

ΠΩΣ ΠΗΓΑΜΕ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ:

ΣΤΟ σχολείο μας λειτουργεί περιβαλλοντική ομάδα από το 1994-95. Η ομάδα μας είναι μέλος του Εθνικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης "ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ" από την πρώτη χρονιά της λειτουργίας του.

Το Μάη του 1999, το δίκτυο οργάνωσε σεμινάριο επιμόρφωσης των καθηγητών- συντονιστών των σχολικών ομάδων του δικτύου στη Χαλκιδική. Στο σεμινάριο αυτό συμμετείχε και η συντονίστρια της ομάδας του Ε. Λυκείου Μαλλιών, Εύη Ψυχογιουδάκη. Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου, ο Εθνικός Συντονιστής του Δικτύου μεταξύ άλλων ανακοινώσεων, μας γνωστοποίησε τη διοργάνωση της συνάντησης για το Κοινοβούλιο του Νερού, στο Εσπαλιόν της Γαλλίας. Με την επιστροφή μου στο σχολείο ενημέρωσα την ομάδα, συζήτησα με τους μαθητές και πήραμε την απόφαση να συμμετάσχουμε. Υποβάλαμε την αίτηση μας στο Στρασβούργο και πήραμε θετική απάντηση. Αρχίσαμε τις προετοιμασίες και επικοινωνούσαμε τακτικά με τους οργανωτές μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και φαξ. Ο Δήμος Μαλιών ανταποκρίθηκε στην αίτηση μας για οικονομική υποστήριξη και κάλυψε τα εισιτήρια μας, με μια χορηγία ενός εκατομμυρίου δραχμών.

Το πρόγραμμα οργανώθηκε κυρίως από τη Μη Κυβερνητική Οργάνωση "Αλληλεγγύη για το Νερό στην Ευρώπη". Συμμετείχαν 12 Ευρωπαϊκές χώρες με αντίστοιχες

ομάδες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, μία αφρικανική χώρα, η Αλγερία, και δύο ασιατικές, το Κιρκιστάν και το Ουζμπεκιστάν. Οι ομάδες περιλάμβαναν 4 μαθητές ηλικίας 10-18 ετών και έναν εκπαιδευτικό συνοδό.

Προϋπόθεση για να γίνει δεκτή η αίτηση της ομάδας ήταν η ενασχόληση της με το νερό, οι μαθητές να μιλούν καλά τα Αγγλικά και να συμμετέχουν τακτικά στις δραστηριότητες της ομάδας τους (δικό μου κριτήριο).

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ: Την ευθύνη και το κόστος της διοργάνωσης είχε το Συμβούλιο της Ευρώπης στο Στρασβούργο, με τη συνεργασία του GREEN-EUROPE και του Δήμου Εσπαλιόν, ο οποίος φιλοξένησε τη συνάντηση στα πλαίσια του ετήσιου "φεστιβάλ νερού" που διοργανώνει κάθε Ιούλιο.

ΣΚΟΠΟΙ- ΣΤΟΧΟΙ: Οι σκοποί και στόχοι της συνάντησης ήταν: η ευαισθητοποίηση των μαθητών από όλη την Ευρώπη και τη Μεσόγειο σχετικά με το νερό και τη σπουδαιότητα του, η ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης, συναδέλφωση των παιδιών και τέλος, ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών. Ο κυριότερος στόχος ήταν η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ, την οποία συνέταξαν τα ίδια τα παιδιά και την ψήφισαν στο δικό τους Κοινοβούλιο του Νερού. Η έγκριση της Διακήρυξης έγινε δι' ανατάσεως της χειρός. Μετά την υπογραφή της η Διακήρυξη παραδόθηκε στους Ευρωβουλευτές προκειμένου να γνωστοποιηθεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι μαθη-

τές υποσχέθηκαν και ορκίστηκαν να τη διαδώσουν με κάθε τρόπο και μέσον στις χώρες τους.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: Το πρόγραμμα ήταν πολύ καλά οργανωμένο και περιλάμβανε τις εξής δραστηριότητες, στις οποίες συμμετείχαν όλοι οι μαθητές:

1. Ξενάγηση στην πόλη του Εσπαλιόν και επισκέψεις στα μουσεία. Προβολή ταινίας για το νερό και τα ποτάμια. Πεζοπορία τριάντα χιλιομέτρων ανάμεσα σε λόφους, κοιλάδες και ποτάμια. Καγιάκ στο ποτάμι, κολύμπι στην πισίνα. Παραδοσιακά γαλλικά παιχνίδια-QUILLES.

2. Εργαστήρια. (α) Πηγές, χημικές μετρήσεις του νερού, πέτρες που πέφτουν στο νερό, ο ποταμός μου είπε, πανίδα- χλωρίδα, (β) Κατασκευή μακέτας που συμβολίζει τα ποτάμια όλης της Ευρώπης, (γ) Επεξεργασία του project, δηλαδή ενός προγράμματος που έπρεπε να δημιουργήσει κάθε συμμετέχουσα ομάδα, με βάση κατευθύνσεις που είχαν δοθεί προκειμένου να απαντηθούν πέντε κοινά ερωτήματα που τέθηκαν από την επιτροπή. Τα ερωτήματα ήταν: Τι εργασία κάνουμε στο σχολείο, ποιο είμαστε, από πού είμαστε, πώς κρίνουμε τη συνάντηση του Εσπαλιόν, ποιες είναι οι προσδοκίες μας από τη συνάντηση, (δ) Δραματοποίηση-θέατρο με μούμιες, δηλαδή, τα παιδιά ζωγράφισαν σε άσπρο πανί πεταλούδες με σταγόνες νερού και συνθήματα για το νερό και τη φύση. (ε) Διαπολιτισμική βραδιά, με παραδοσιακούς χορούς, τραγούδια,

παραδοσιακές στολές, παραδοσιακά φαγητά, ποτά, ποιήματα, (στ) Τραγούδι σε δύο ρυθμούς μέσα στο κοινοβούλιο, όπου κάθε χώρα θα έπρεπε να τραγουδήσει τέσσερις στίχους με λέξεις που να έχουν σχέση με το νερό, στη γλώσσα της. (ξ) Συμμετοχή στην Εθνική γιορτή της Γαλλίας για την πτώση της Βασίλης, στις 15 Ιουλίου.

3. FORUM: Παρουσίαση της εργασίας των ομάδων, έκθεση προϊόντων από τη χώρα κάθε ομάδας, περιοδικά και βιβλία.

4. Υποδοχή και δεξίωση από τον Δήμαρχο της πόλης με αναμνηστικές μπλούζες και δώρα σε όλους τους συμμετέχοντες.

5. Απελευθέρωση ενός τεράστιου μπαλονιού με μορφή σταγόνας, πάνω από το ποτάμι.

6. Προετοιμασία και σύνταξη της ΔΙΑΚΗΡΥΞΗΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ, από τους νέους για το Στρασβούργο. Την Διακήρυξη επεξεργάστηκαν για πέντε ημέρες από τους μαθητές με τη Βοήθεια και καθοδήγηση των υπευθύνων, χωρίς όμως ουσιαστικές παρεμβάσεις. Στην ομάδα επεξεργασίας συμμετείχε ένας μαθητής από κάθε χώρα. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε ομάδες και κάθε ομάδα επεξεργάστηκε ένα τμήμα της Διακήρυξης. Η ελληνική ομάδα δούλεψε πάνω στην εισαγωγή και στις μελλοντικές γενιές.

7. ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, 17 ΙΟΥΛΙΟΥ 1999: Πραγματοποιήθηκε στον κινηματογράφο ΡΕΞ. Όλοι οι συμμετέχοντες φωτογραφήθηκαν μπροστά από τις ιωνικές κολώνες, λείψανα αρχαίου ναού. Η ελληνική ομάδα ντυμένη με παραδοσιακές κρητικές στολές χόρευε κρητικούς παραδοσιακούς χορούς και υποδεχόταν τους επισήμους και τους Ευρωβουλευτές. Έγιναν ομιλίες από Ευρωβουλευτές, από μαθητές και από τους υπεύθυνους της διοργάνω-

σης. Η Διακήρυξη διαβάστηκε σε δύο γλώσσες, γαλλικά και αγγλικά και ακολούθησε ψηφοφορία. Μετά εξελέγησαν οι αντιπρόσωποι των μαθητών για το Στρασβούργο, πραγματοποιήθηκε μια συμβολική τελετή για το νερό, τραγουδήσαν τα παιδιά και τέλος αναχωρήσαμε όλοι για τη μεσαιωνική γέφυρα του ποταμού Λο, πάνω στην οποία κάναμε μια συμβολική τελετή. Κάθε ομάδα που είχε μεταφέρει ένα μπουκάλι νερό από την πατρίδα της άδειασε το νερό στο ποτάμι πάνω από τη γέφυρα. Πάνω στη γέφυρα υπήρχε ένα τεράστιο τραπέζι και πάνω του ένα τεράστιο άσπρο ύφασμα όπου όλοι οι συμμετέχοντες υπέγραψαν τη Διακήρυξη.

8. ΔΙΑΜΟΝΗ: Όλα τα μέλη φιλοξενήθηκαν στο Δημόσιο Κολέγιο της πόλης, πλάι στον ποταμό Λο. Το φαγητό και ο ύπνος μας προσφέρθηκαν από την πόλη, δωρεάν.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Ήταν μια συνάντηση με τέλεια οργάνωση. Οι οργανωτές και υπεύθυνοι ήταν πολύ φιλικοί, εξυπηρετικοί και πρόσχαροι. Τα σχολεία τους έχουν υλικοτεχνική υποδομή και τεχνολογική υποστήριξη και διαθέτουν οποιοδήποτε υλικό για να εργαστούν τα παιδιά σε ομάδες. Έχουν ουσιαστική υποστήριξη από την Τοπική Αυτοδιοίκηση η οποία παίζει πολύ κρίσιμο και θετικό ρόλο. Το Κολέγιο του Εσπαλιόν είναι το μοναδικό στη Γαλλία που ασχολείται με το νερό και τις παραμέτρους του. Οι εμπειρίες μου καθώς και των παιδιών ήταν συγκλονιστικές. Η συνεργασία ήταν σε πολλαπλά επίπεδα, μεταξύ υπευθύνων -καθηγητών, καθηγητών -καθηγητών, μαθητών - καθηγητών, μαθητών- μαθητών. Υπήρχε συνεχής ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών, συναδέλφωση ανάμεσα

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Νύμφες, Νηρηίδες προστάτιδες των νερών

Διδάξτε μας και πάλι τον ανθρωπισμό

Κατοικήστε στα νερά μας, στις πηγές των ποταμών

Ζωντανέψτε τα όνειρα μας, όλων των παιδιών.

σε όλους και άριστη συνεργασία. Επίσης οι εμπειρίες των παιδιών, καθώς και τα συναισθήματα τους ήταν συγκλονιστικά, 'γνωστά την πρώτη ημέρα, φίλοι αγαπημένοι την τελευταία με δάκρυα στα μάτια, αγκαλιασμένα αποχαιρετούσαν το ένα το άλλο. Το ίδιο ίσχυε και για τους ενήλικες. Η ελληνική ομάδα είχε την καλύτερη παρουσία. Αυτό το συμπεραίνουμε από τις κριτικές των άλλων. Ήταν ή μόνη που συμμετείχε σε όλες τις δραστηριότητες, σε όλες τις εκδηλώσεις, σε όλα τα προγράμματα. Επίσης ήταν η μόνη ομάδα που είχε φιλικές σχέσεις και επαφές με όλες τις άλλες ομάδες και ήταν αγαπητή σε όλους. Επιπλέον είχαμε και δύο ειδικές δραστηριότητες: την εκμάθηση χασαποσέρβικου σε όλα τα παιδιά και τη υποδοχή των επισήμων στο Κοινοβούλιο, με ελληνικούς χορούς. Έτσι η φωνή και η φωνή της Ελλάδας ακούστηκε για άλλη μια φορά πέρα ως πέρα.

ΟΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΕΣΠΑΛΙΟΝ

Ερχόμαστε από την Ελλάδα τη χώρα της κλασικής παιδείας και του ανθρωπισμού. Η Γαλλία, η χώρα υποδοχής μας, είναι η χώρα της ισότητας και της ελευθερίας. Προσδοκούμε ότι οι δρόμοι του νερού θα γίνουν οι δρόμοι της ειρήνης, της ελευθερίας, της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του ανθρωπισμού για όλους τους λαούς της Γης, χωρίς φυλετικές διακρίσεις αναμεταξύ τους.

Η Περιβαλλοντική Ομάδα του Ενιαίου Λυκείου Μαλίων Κρήτης
Ευαγγελία Ψυχογιουδάκη- συντονίστρια του προγράμματος.
Μαθήτριες: Ασσαριώτου Μαρία, Βλάχου Μαρίνα, Μηλάκη Ιουλία, Τσαγκαράκη Πελαγία

Πάτρα, 19 - 21 Μαΐου 2000

Μονάδα Μεθοδολογίας και Προγραμμάτων Εκπαίδευσης, Τομέας Γνωστικής και Διαφορικής Ανάλυσης, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Πατρών

1. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ. Αν και την τελευταία εικοσαετία στην ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα γίνεται εκτεταμένη συζήτηση για την αξιολόγηση, φαίνεται ότι δεν έχει ακόμα αποσαφηνιστεί ένα αποδεκτό πλαίσιο, εντός του οποίου αυτή η συζήτηση μπορεί να πάρει έναν εποικοδομητικό χαρακτήρα. Ο όρος "αξιολόγηση" επιδέχεται αρκετές ερμηνείες. Συχνά ταυτίζεται με την αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή και την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού και αναπόφευκτα συνδέεται με παλιές και πρόσφατες αρνητικές αγκυλώσεις. Πολύ λιγότερο συζητιέται η αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων (όπως είναι αυτή των αναλυτικών προγραμμάτων) ή η αξιολόγηση του σχολείου, ενώ περιορισμένη αναφορά γίνεται στις διαφορετικές σχολές αξιολόγησης σε σχέση με το θεωρητικό, το μεθοδολογικό και το πολιτικό πλαίσιο. Ποιες ομοιότητες παρουσιάζει, για παράδειγμα, η αυθεντική αυτο-αξιολόγηση του προγράμματος ή του σχολείου, το πλαίσιο της οποίας καθορίζεται από τους μετέχοντες, με την εξωτερική αξιολόγηση ενός σχολείου η οποία προσδιορίζεται από κεντρικούς κρατικούς φορείς ή άλλους χρηματοδότες; Ποιες διαφορετικές εκπαιδευτικές και πολιτικές συνέπειες έχει καθένα από αυτά τα πλαίσια; Αρκετά στελέχη στην ανώτερη εκπαιδευτική ιεραρχία θεωρούν ότι η αξιολόγηση θα λύσει με έναν ουδέτερο, αντικειμενικό και αλάνθαστο τρόπο όλα τα προβλήματα της εκπαίδευσης. Τι σχέση έχει όμως αυτή η λογική με την πραγματικότητα της αξιολόγησης; Είναι η αξιολόγηση ουδέτερη, αντικειμενική, "αθώα"; Ποια είναι τα όρια και η εμβέλεια της; Είναι επιστήμη ή τεχνική; Ποια είναι η σχέση της αξιολόγησης με τον κοινωνικό έλεγχο και τη συμμόρφωση και ποιος είναι ο αντίκτυπος της στην εκπαιδευτική και την ευρύτερη κοινότητα;

Στο συνέδριο αυτό επιδιώκεται να τεθούν και να συζητηθούν τα ζητήματα που προαναφέρθηκαν. Θα επιχειρηθεί να παρουσιαστούν διεθνείς

τάσεις καθώς και συγκεκριμένες ελληνικές εργασίες που εκπονούνται στα πλαίσια εκπαιδευτικών προγραμμάτων και της αξιολόγησης των σχολείων. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στο θεωρητικό πλαίσιο, στη μέθοδο και στις τεχνικές των εργασιών. Σημαντική θέση στο συνέδριο θα έχουν εργασίες που εκπονούνται με την ενεργητική συμμετοχή εκπαιδευτικών.

Ενδεικτικοί άξονες του συνεδρίου, που αφορούν κυρίως στην αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σχολείων, είναι:

- Εννοιολογικός προσδιορισμός της εκπαιδευτικής αξιολόγησης
- Ιστορική προσέγγιση της εκπαιδευτικής αξιολόγησης
- Μοντέλα και τάσεις εκπαιδευτικής αξιολόγησης
- Αξιολόγηση αναλυτικών προγραμμάτων
- Αξιολόγηση προαιρετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων
- Εσωτερική και εξωτερική εκπαιδευτική αξιολόγηση
- Αυτο-αξιολόγηση σχολείου
- Αξιολόγηση και εκπαιδευτικός έλεγχος
- Αξιολόγηση και ποιότητα στην εκπαίδευση

2. ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ. Για να είναι δυνατή η παρουσίαση εργασίας στο συνέδριο, θα πρέπει μέχρι τη 10η Μαρτίου να έχουν φθάσει στην οργανωτική επιτροπή του συνεδρίου ο τίτλος, μια περίληψη της εργασίας 200 περίπου λέξεων καθώς και η ιδιότητα των εισηγητών. Όλες οι προτάσεις θα υποβληθούν σε κρίση.

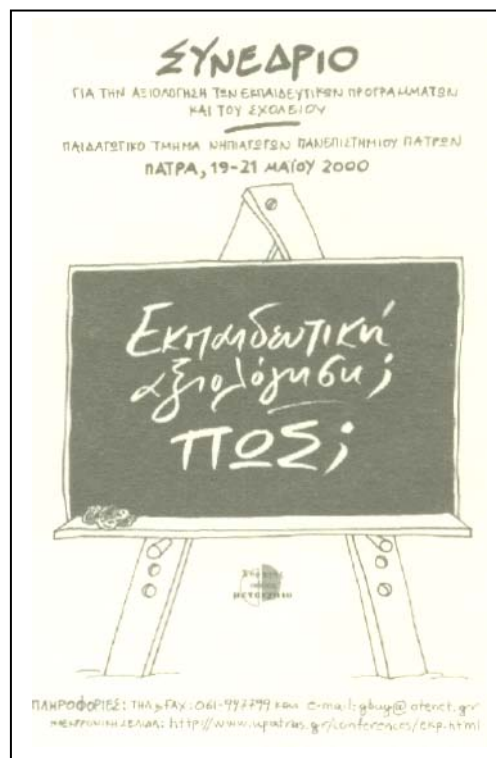
Οι προτάσεις θα κριθούν από την επιστημονική επιτροπή για την ακαδημαϊκή τους επάρκεια αλλά και για την πρακτική τους αξία στα σχολεία. Κριτήρια για την έγκριση εισηγήσεων θα είναι η πρωτοτυπία της πρότασης, η Θεωρητική και η μεθοδολογική της τεκμηρίωση, τα ευρήματα της και η πρακτική της αξία. Ορισμένες από τις εργασίες που θα παρουσιαστούν στο συνέδριο θα δημοσιευτούν στα πρακτικά του συνεδρίου. Η επιλογή των εργασιών που θα δημοσιευτούν θα γίνει από την επιστημονική επιτροπή.

Επειδή ο αριθμός των συμμετεχόντων είναι περιορισμένος, η οργανωτική επιτροπή δεν μπορεί να διασφαλίσει τη συμμετοχή για όσους δεν εγγραφούν μέχρι τη 10η Μαρτίου. Το κόστος της εγγραφής είναι 8.000 δραχ. για όσους εγγραφούν μέχρι τη 10η Μαρτίου και 12.000 δραχ. για όσους εγγραφούν στη συνέχεια. Στο ποσό αυτό συμπεριλαμβάνεται το κόστος των πρακτικών του συνεδρίου, καθώς και των ροφημάτων που θα δοθούν κατά τη διάρκεια του συνεδρίου. Η εγγραφή μπορεί να γίνει με ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση του συνεδρίου ή με επιταγή της Αγροτικής Τράπεζας (χρειάζεται να σταλεί η φωτοτυπία της απόδειξης) στο λογαριασμό: 3190102964539 (Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Σχολείου, Μπαγάκης Γιώργος).

3. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΣΧΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ. Το συνέδριο θα πραγματοποιηθεί με την ακόλουθη μορφή οργάνωσης: κεντρικές εισηγήσεις, παράλληλες θεματικές συνεδριάσεις και εργαστήρια. Θα συμμετάσχουν ομιλητές και από το εξωτερικό.

Επιστημονική Επιτροπή: Δημήτρης Βεργίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής στο ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών, Γιώργος Μπαγάκης, Λέκτορας στο ΠΤΝ Πανεπιστημίου Πατρών, Ιωσήφ Σολομών, Επίκουρος Καθηγητής στο ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών, Αμαλία Υφαντή, Λέκτορας στο ΠΤΝ Πανεπιστημίου Πατρών, Ευγενία Φλογαΐτη, Επίκουρος Καθηγήτρια στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία Πανεπιστημίου Αθηνών.

Οργανωτική Επιτροπή: Σάντυ Βαμβακά, Καθηγήτρια Αγγλικών, Υπεύθυνη των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων στη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας, Φάνης Βαλμάς, Δάσκαλος και Μετεκπαιδευόμενος στο Διδασκαλείο Πατρών, Βάσω Κοζία, ΕΔΤΠ στο ΠΤΝ Πανεπιστημίου Πατρών, Παύλος Κοσμίδης, Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Αττικής και Μεταπτυχιακός Φοιτητής στο ΠΤΝ Πανεπιστημίου Πατρών, Μαντώ

Μηναδοπούλου, Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Εκπαίδευσης Αχαΐας και Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια στο ΠΤΝ Πανεπιστημίου Πατρών, Γιώργος Μπαγάκης, Λέκτορας στο ΠΤΝ Πανεπιστημίου Πατρών, Σταύρος Μποφυλάτος, Φιλολόγος, Χρυσάνθη Παπαλεωνοδοπούλου, Νηπιαγωγός, Γιώτα Σταυροπούλου, Νηπιαγωγός, Δώρα Τζαβάρα, Δασκάλα και Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών, Σοφία Χριστοπούλου, Φιλολόγος και Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια στο ΠΤΝ Πανεπιστημίου Πατρών. **Συντονιστής συνεδρίου:** Γιώργος Μπαγάκης, Λέκτορας στο ΠΤΝ Πανεπιστημίου Πατρών. Το συνέδριο απευθύνεται σε πανεπιστημιακούς, φοιτητές παιδαγωγικών τμημάτων και καθηγητικών σχολών, σε ερευνητές της εκπαίδευσης, σε στελέχη και εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης.

4?? ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ.

Διεύθυνση: Γιώργος Μπαγάκης, Συνέδριο "Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Σχολείου", Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Πατρών, Ρίο 26500, Πάτρα.

Τηλέφωνο & φαξ: 061-997799

Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο: gbag@otenet.gr

Ηλεκτρονική Σελίδα:

http: / /www. upatras. gr/conferences /ekp. html

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας, από την πρώτη ημέρα λειτουργίας του θεσμού της δευτεροβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, ανέπτυξε πολιτικές προσέγγισης των περιβαλλοντικών Θεμάτων, με γνώμονα και αντίληψη την αειφόρο ανάπτυξη μέσα από οικοδημοκρατικές και όχι μόνο τεχνοκρατικές λύσεις. Στα χρόνια που πέρασαν από τη λειτουργία του νέου θεσμού, οι πολιτικές αυτές ήδη έχουν αποδώσει καρπούς στον τομέα προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος του νομού. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα:

1. Ανασύσταση λίμνης Κάρλας, 40 χρόνια μετά την αποξήρανση της

Η ανασύσταση της λίμνης Κάρλας 40 χρόνια μετά την αποξήρανση της, αποτελεί τη μεγαλύτερη και σημαντικότερη αποκατάσταση υδροβιότοπου σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Είναι διαδικασία περιβαλλοντικής αποκατάστασης ανυπολόγιστης αξίας και σημασίας, τόσο για την αειφόρο ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, όσο και κυρίως για την αποκατάσταση των ισορροπιών σε όλους τους περιβαλλοντικούς δείκτες που σχετίζονται με τον κύκλο του νερού. Η Ν.Α.Μ. δεν αρκέσθηκε στο να πιέζει απλώς πολιτικά για την κατασκευή ενός έργου, αλλά εργάστηκε με όλες τις δυνάμεις της, πολιτικές και επιστημονικές προκειμένου να προωθηθεί η κατασκευή ενός έργου καθαρά περιβαλλοντικού, με διασφαλισμένη τόσο την προστασία των άμεσα συνδεδεμένων οικοσυστημάτων, αγροτικών και φυσικών, όσο και τη μακροπρόθεσμη επιβίωση και ανάπτυξη του νέου ευρύτερου οικοσυστήματος που θα δημιουργηθεί. Ο ανάδοχος του έργου εγκαθίσταται ήδη στην περιοχή, ενώ η Ν.Α.Μ., έχοντας επίγνωση του μεγέθους και της σημασίας του έργου, έχει ήδη αναπτύξει μηχανισμούς παρακολούθησης της υλοποίησης του και της πιστής εφαρμογής των περιβαλλοντικών όρων. Η πολυπλοκότητα του έργου και των αποτελεσμάτων της ανασύστασης της λίμνης Κάρλας, δημιουργεί για τη Ν.Α.Μ. ένα νέο πεδίο ευθύνης και μακρόχρονης επίπονης εργασίας για τη διασφάλιση του περιβαλλοντικού χαρακτήρα του.

2. Μέτρα προστασίας για τον ευαίσθητο Παγασητικό Κόλπο

Για την προστασία και αναβάθμιση του ευαίσθητου οικοσυστήματος του Παγασητικού Κόλπου, η Ν.Α.Μ. από την πρώτη μέρα εφαρμογής του θεσμού, ανέπτυξε σταθερές και καινοτόμες πολιτικές κατ συγκεκριμένα:

Αυστηροί όροι, έλεγχοι και κυρώσεις

- Με νομαρχιακή απόφαση που υπεγράφη το Δεκέμβριο

του 1995, καθορίστηκαν ιδιαίτερα αυστηροί όροι για τη διάθεση λυμάτων και αποβλήτων στον Παγασητικό Κόλπο. Η Ν.Α.Μ. δεν αρκέσθηκε στην επιβολή όρων, αλλά προχώρησε κατ στην εφαρμογή τους με εκτεταμένους κατ επαναλαμβανόμενους ελέγχους, επιβολή κυρώσεων (πρόσημα, ανακλήσεις άδειων, κτλ.) και, όταν χρειάστηκε, συγκρούστηκε με συμφέροντα και προχώρησε στο κλείσιμο της ρυπογόνας βιομηχανίας παραγωγής οινοπνεύματος στο Βόλο.

Χάραξη πολιτικής αειφόρου ανάπτυξης του κόλπου με πραγματικά δεδομένα

- Ανέπτυξε ολοκληρωμένο πρόγραμμα παρακολούθησης και προστασίας του Παγασητικού, ύψους 240 εκατομμυρίων δραχμών, το οποίο υλοποιείται κανονικά και βαίνει προς την ολοκλήρωση του (καλοκαίρι 2000), μέσα από το οποίο θα αναπτυχθεί ολοκληρωμένη πολιτική για την αειφόρο διαχείριση του Παγασητικού Κόλπου. Η υλοποίηση αυτού του προγράμματος αποτελεί θεμέλιο λίθο για την ουσιαστική προστασία και αειφόρο διαχείριση του κόλπου, αφού για πρώτη φορά δημιουργείται η απαιτούμενη βάση πρωτογενών δεδομένων (ωκεανογραφικά, αλιευτικά, ιχθυοπαθολογικά, θρεπτικά, ρύπανσης, κτλ.), η οποία θα δώσει στο δυναμικό μοντέλο που δημιουργείται από το ίδιο πρόγραμμα, όλα τα απαιτούμενα στοιχεία για τη μόνιμη κατ ουσιαστική παρακολούθηση και προστασία του κόλπου.

Καθαρισμός αστικών λυμάτων πόλης Βόλου

- Η ολοκλήρωση και λειτουργία του βιολογικού καθαρισμού του Πολεοδομικού Συγκροτήματος μείζονος Βόλου από τη Δ.Ε.Υ.Α.Μ.Β. * ήδη απέδωσε καρπούς και ενίσχυσε δραστικά την ασπίδα προστασίας του Παγασητικού από τη ρύπανση των αστικών κατ βιομηχανικών λυμάτων. *(Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Μείζονος Βόλου)

Επιβολή και έλεγχος τήρησης όρων σε βιομηχανίες

- Επέβαλε τη δημιουργία ολοκληρωμένου συστήματος βιολογικού καθαρισμού σε βιομηχανία παραγωγής τοματοπολτού και πιέζει αποτελεσματικά για την ορθολογική και πλήρη λειτουργία όλων των συστημάτων καθαρισμού των βιομηχανικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων του νομού. Σήμερα υπάρχει μόνιμο διυπηρεσιακό όργανο ελέγχου το οποίο "σαρώνει" τις βιομηχανίες και βιοτεχνίες του νομού, ελέγχοντας την τήρηση των περιβαλλοντικών όρων και επιβάλλοντας κυρώσεις στους παραβάτες.

Ούτε σταγόνα ελαιοαποβλήτων στη θάλασσα

- Διαπιστώνοντας τα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργεί στη Θάλασσα η απόρριψη των αποβλήτων πάνω από 40 εν λειτουργία ελαιοτριβείων του νομού Μαγνησίας, προχώρησε στην άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος. Σήμερα, με τα μέτρα που επιβλήθηκαν, αν και το πρόβλημα δεν έχει επιλυθεί οριστικά (τεράστιο κόστος ολικής απορρύπανσης των αποβλήτων αυτών με την υπάρχουσα τεχνολογία), το σημαντικό είναι πως δεν καταλήγει ούτε σταγόνα αποβλήτων από ελαιοτριβεία στον Παγασητικό Κόλπο. Αποτέλεσμα, η άμεση προστασία του Παγασητικού Κόλπου, η ευαισθητοποίηση του κόσμου και φυσικά η συνέχιση της έρευνας για την οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος με βιώσιμες και οικονομικά εφικτές λύσεις.

Αναστολή ανάπτυξης ιχθυοτροφείων στον Παγασητικό

- Με απόφαση του Νομαρχιακού συμβουλίου ανεστάλη προσωρινά η έκδοση νέων αδειών για εγκατάσταση ιχθυοτροφείων στον Παγασητικό. Σκοπός, η αξιοποίηση της ήδη πραγματοποιούμενης έρευνας αντοχής και ανοχής του κόλπου, ώστε να κριθεί ότι μπορούν να δοθούν κάποιες άδειες, να δοθούν με διασφαλισμένη την προστασία και αειφόρο διαχείριση του Παγασητικού Κόλπου.

Αστικά λύματα παραλιακών οικισμών

- Ανέπτυξε πλήρη πρόταση για την αντιμετώπιση του προ-

βλήματος των αστικών λυμάτων όλων των παραλιακών οικισμών του νομού και εκπόνησε προμελέτη για το μεγαλύτερο τμήμα του. Τα έργα αυτά προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν και να υλοποιηθούν με πόρους του Γ.Κ.Π.Σ., ώστε να λυθεί οριστικά το σημαντικό αυτό πρόβλημα.

3. Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση πολιτών και φορέων σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος

Στο σημαντικό τομέα της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού, η Ν.Α.Μ. προχώρησε σε σειρές ενημερωτικών εντύπων, τα οποία απέδωσαν ήδη απτά αποτελέσματα. Πέραν των δεκάδων εντύπων προβολής του παρεχομένου στο νομό τουριστικού προϊόντος, τα έντυπα αφορούν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των αγροτών σε θέματα φυτοφαρμάκων - λιπασμάτων και στις δυνατότητες αξιοποίησης επενδυτικών ευκαιριών στον αγροτικό τομέα. Σημαντική υπήρξε η ενημέρωση των πολιτών για την Κάρτα Ελέγχου Καυσαερίων, τομέα όπου η Ν.Α.Μ., σε συνεργασία με την Τροχαία, πραγματοποίησε και πραγματοποιεί συνεχόμενες μετρήσεις και ελέγχους, με αποτέλεσμα να έχουν μειωθεί σημαντικά τα οχήματα που κυκλοφορούν χωρίς κάρτα καυσαερίων.

4. Συνεργασία με οικολογικές οργανώσεις

Ουσιαστική, ειλικρινής, μόνιμη και γόνιμη ήταν και είναι η συνεργασία της Ν.Α.Μ. με όλες τις Οικολογικές οργανώσεις της περιοχής, βοηθώντας όπου και όσο είναι δυνατόν το έργο αυτών των οργανώσεων. Η συνεργασία με αυτές σε θέματα και προβλήματα περιβάλλοντος, η ανταλλαγή απόψεων και η συζήτηση προτάσεων είναι εποικοδομητική και ωφέλιμη σε κάθε περίπτωση. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας έχοντας την πεποίθηση ότι για την αντιμετώπιση των προβλημάτων χρειάζεται όραμα και έμπνευση, αλλά και ορθολογική προσέγγιση, κοινωνική συναίνεση

και πολιτικό θάρρος, συνεχίζει την προσπάθεια για τη δημιουργία ενός νομού μοντέλου αειφόρου ανάπτυξης, με ενημερωμένους, ενεργούς και υπεύθυνους πολίτες.

**Πάνος Σκοτινιώτης,
Νομάρχης Μαγνησίας**

Η ΦΥΣΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

20 ΘΕΡΙΝΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Στο νησί της αποκάλυψης, την Πάτμο πραγματοποιήθηκε στις 5 με 23 Ιουλίου το δεύτερο κατά σειρά "θερινό Οικολογικό Πανεπιστήμιο" που διοργάνωσε το Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών (Δ.Ι.Π.Ε.)

Κεντρικό θέμα του φετινού Θ.Ο. Πανεπιστημίου ήταν "Η φύση στην Οικολογία" και η διοργάνωση έγινε με συνεργασία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας υπό την αιγίδα του Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. και με την εποπτεία του κ. Μιχάλη Μοδινού, προέδρου του Δ.Ι.Π.Ε.

Το πρόγραμμα ήταν διορθωμένο σε τρεις εβδομαδιαίες ενότητες, ενώ οι συμμετέχοντες σ' αυτό μπορούσαν να παρακολουθήσουν από μία ως και τις τρεις ενότητες. Το πρόγραμμα περιλάμβανε εκτός από τις καθημερινές πρωινές διαλέξεις, αρκετό χρόνο για συζήτηση, απογευματινές διαλέξεις, εκδρομές περιηγήσεις και βέβαια αρκετό χρόνο για κολύμπι και διασκέδαση. Έτσι ήταν ένας ιδανικός συνδυασμός διακοπών και ενημέρωσης πάνω στις τελευταίες απόψεις για την προστασία και τη διαχείριση της φύσης, μέσα σ' ένα καταπληκτικό φυσικό αλλά και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Το μικρό είναι όμορφο. Και το μικρό αυτό νησί με τη μυστηριακή ατμόσφαιρα, τους άπειρους κόλπους και κολπίσκους, την εντυπωσιακά καθαρή θάλασσα, ακόμη και στη Σκάλα, το πολυσύχναστο λιμάνι του, συνδίαζε ιδανικά το τουριστικό χρώμα με την ηρεμία και την απουσία της ενοχλητικής ηχορύπανσης που είναι χαρακτηριστική πλέον στα τουριστικά μας θέρετρα.

Οι συμμετέχοντες κυρίως εκπαιδευτικοί και φοιτητές αλλά και περί τα οικολογικά ενδιαφερόμενοι δεν ξεπερνούσαν τους 80 συνολικά την εβδομάδα.

Ο ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ο όλος προβληματισμός επικεντρώθηκε κυρίως στη σημερινή σχέση των ανθρώπων με τη φύση. Του ανθρώπου ούτως ή άλλως τη διαχειρίζεται, ούτως ή άλλως επεμβαίνει. Αλλά τί είδους επεμβάσεις είναι θεμιτές;

Τί είδους διαχείριση χρειάζεται;

Υπάρχουν δύο απόψεις, ακραίες και οι δύο.

Η μία είναι η άποψη της μη παρέμβασης, που θέλει να απομονώσουμε κομμάτια της άγριας φύσης και να τ' αφήσουμε "στην τύχη τους". Έτσι θα φτάσουν στο καταπληκτικό τους στάδιο, στο στάδιο της δυναμικής ισορροπίας και θα σωθούν. Η άλλη, η θεωρία του "χάους" χρησιμοποιεί κάποια αποτυχημένα πειράματα "μη επέμβασης" σαν επιχειρήματα για να καταλήξει: "Ούτως ή άλλως δεν υπάρχουν ισορροπίες, αρμονίες, διαδοχές, καταληκτικά οικοσυστήματα. Γ' αυτό διαχειριστείτε τη φύση όπως θέλετε. Προς όφελος του ανθρώπου, της οικονομίας. Τη φύση μας λένε ανέκαθεν την κατέστρεφαν οι άνθρωποι. Η διαφορά είναι ότι αυτό γίνεται τώρα λίγο ταχύτερα".

Και στις δυο αυτές ακραίες θέσεις υπάρχει κάποιο λάθος.

Στην πρώτη περίπτωση το θέμα είναι ότι δεν υπάρχουν "κλειστά" οικοσυστήματα. Όλα δέχονται επιδράσεις κλιματικές και άλλες "απ' έξω", οπότε χρειαζόμαστε μια ελεγχόμενη παρέμβαση προσαρμοσμένη στην αργή εξέλιξη των οικοσυστημάτων. Δεν έχουμε π.χ. την πολυτέλεια ν' αφήνουμε σπάνια δάση να καίγονται στο όνομα της μη παρέμβασης. Στην άλλη περίπτωση είναι φανερό πως η θεωρία του "χάους" είναι το άλλοθι για την ανεξέλεγκτη εκμετάλλευση της φύσης από τον άνθρωπο για την εξυπηρέτηση οικονομικών συμφερόντων.

Ίσως εδώ θα πρέπει να σκεφτούμε τις έννοιες της αιφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης και να τις δούμε σαν τη χρυσή τομή για την επιβίωση της φύσης και μαζί και της ανθρώπινης κοινωνίας.

Ρούλα Γκόλιου

Τί είναι το Δ.Ι.Π.Ε.

Το ΔΙΠΕ είναι ένας αστικός μη κερδοσκοπικός οργανισμός με στόχο την προώθηση της έρευνας της διάδοσης της γνώσης και των εφαρμογών στους τομείς του περιβάλλοντος και της αιφορικής διαχείρισης των πόρων. Το ΔΙΠΕ συνεργάζεται με το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα και συμμετέχει σε διεθνή δίκτυα συνεργασίας στην Ευρώπη, την Μεσόγειο και τα Βαλκάνια. Στο Δ.Σ. του ΔΙΠΕ συμμετέχουν οι:

Μοδινός Μιχάλης
(πρόεδρος)

Μερτζάνης Φώτης

Πλαγιαννάκος
Παναγιώτης

Σακίωνης Γιάννης

Τσεκούρας Γιώργος

Παπαγιαννάκης
Μιχάλης

Σαμιώτης Γιώργος

Λουλούδης Λεωνίδα

Χατζημπίρος Κίμων
(μέλη)

Διευθυντής του ΔΙΠΕ
είναι ο

Ηλίας Ευθυμιόπουλος.

"Η φύση στην Οικολογία"

Ήδη κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Στοχαστής το βιβλίο "Η φύση στην Οικολογία" με το περιεχόμενο των εισηγήσεων του Θ.Ο.Π.

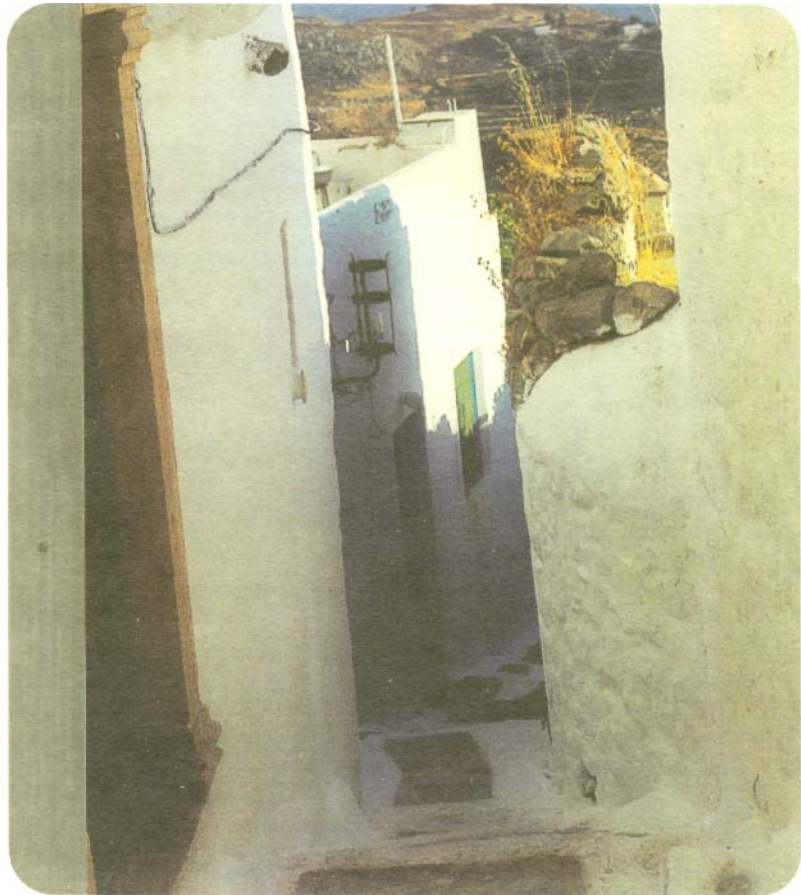
Στο βιβλίο αυτό που επιμελήθηκαν οι Μιχάλης Μοδινός και Ηλίας Ευθυμόπουλος, επιχειρήθηκε, όπως αναφέρεται στον πρόλογο του βιβλίου από τον κ. Μοδινό, να ειδωθεί η εμπλοκή της φύσης στην οικολογική σκέψη από τρεις κυρίαρχες σκοπιές.

- Στο Α' μέρος αναπτύσσεται η ιστορική σχέση κοινωνίας-φύσης, οι φιλοσοφικές θεωρήσεις, και η δυναμική εξέλιξη της επιστημονικής οικολογίας εν μέσω αντιφάσεων και συγκρούσεων. Στο Β' μέρος αντιμετωπίζονται ζητήματα πολιτικής, διαχείρισης, διατήρησης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Στο Γ' μέρος, μελετώντας διάφορες όψεις της φύσης (αγροτικό περιβάλλον, υγρότοποι, μεσογειακά οικοσυστήματα κλπ.) οι οποίες ανεδύθησαν ως λειτουργικά κυρίαρχες στα πλαίσια τόσο της επιστημονικής έρευνας, όσο και των κοινωνικών αγώνων κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

...Η φύση υπόκειται σε διαρκή αναθεώρηση ως προς τις αξίες που εσωκλείει, τις λειτουργίες που επιτελεί και τις ευκαιρίες που προσφέρει για κοινωνικό στοχασμό, συμπόρευση, αισθητική απόλαυση και δημιουργική αυτοπραγμάτωση.

...Η οικολογική σκέψη, διαπραγματευόμενη τη φύση, διαπραγματεύεται κατ' ουσία τις ίδιες της κοινωνικές σχέσεις. Γ' αυτό απέχει πολύ από το να συγκροτεί μια σκέψη ολοκληρωμένης "παγωμένης", πλήρης, αλλά μια σκέψη σε κίνηση, υπό διαρκή διαμόρφωση, ανήσυχη και συχνά αντιφατική.

Πάτμος, Ουρανός και θάλασσα, πέτρα και φως μέσα από τα γραφικά στενά της Χώρας.

Αγαπητοί φίλοι,

Όπως θα διαπιστώσετε από το τεύχος που κρατάτε στα χέρια σας αλλά και από τα προηγούμενα που παραλάβατε, έχουν γίνει σοβαρές προσπάθειες βελτίωσης από πλευράς σχεδίασης, εκτύπωσης αλλά κυρίως από πλευράς περιεχομένου. Όμως επειδή από το "καλό" υπάρχει πάντα το "καλύτερο", ζητούμε τη συνδρομή όλων σας για να το επιτύχουμε, θέλουμε, λοιπόν, να μας στέλνετε τακτικά υλικό που νομίζετε ότι είναι άξιο δημοσίευσης. Τέτοιο υλικό μπορεί να είναι: άρθρα θεωρητικού

ή ερευνητικού περιεχομένου, δραστηριότητες, ημερίδες, συνέδρια, λευκώματα, εκδοτικές προσπάθειες μαθητών, προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, φωτογραφικό υλικό, κριτική, σχόλια, παρατηρήσεις σχετικά με το έντυπο μας και ό,τι άλλο κρίνετε εσείς ότι θα μας βοηθήσει να γίνουμε καλύτεροι. Μ' αυτό τον τρόπο όλοι μας θ' αποτελέσουμε μία μεγάλη συντακτική επιτροπή που θα καλύπτει ολόκληρη την Ελλάδα και όλα τα ενδιαφέροντα μας. Ετσι το

περιοδικό θα μας φέρνει, όλους πιο κοντά (ο χρυσός δεν μας είναι, απαραίτητος!), ώστε να προωθήσουμε αυτά που όλοι μας επιθυμούμε: την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης μέσα από το θεσμό της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Σημαντικό είναι επίσης να διαδώσουμε το περιοδικό μας σε όσο γίνεται περισσότερους εκπαιδευτικούς και γι' αυτό πρέπει ο καθένας μας να πείσει το σχολείο του να γραφεί συνδρομητής με το ποσό των 5.000 δρχ. για κάθε χρόνο που θα αποστέλλονται στον κ. Περδίκη Γιώργο (τηλ. G351-33535/ 29752/ 38505, Φειδίου 1 - 60100 Κατερίνη.

Περιμένουμε λοιπόν τις συνεργασίες σας για το επόμενο τεύχος!

**Για τη σύνταξη
Φαρμάκης Γιάννης**

Τα κείμενα, δακτυλογραφημένα ή σε δισκέτα Η/Υ των 3,5"

μπορείτε να τα στέλνετε στη θυρίδα μας:

**Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Τ.Θ. 50957
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 22
GR 54014**

ή ηλεκτρονικά στο e-mail: iofarmakfeled.auth.gr ή kinikola@hol.gr